

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ - 110

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՂՈՒԹԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐԷՆ՝

ՆԵՐՍԷՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

(1868 - 1915)

Մեծ Եղեռնի նահատակ բարձրաստիճան եկեղեցական-ներու փաղանգին մէջն էր Ներսէս Եպս. Դանիէլեան (1868-1915): Ան գրական, վարչական, մանկավարժական, քարոզչական եւ յեղափոխական արգաստար գործունէութիւն մը ունեցած է յիշատակութեան արժանի: Հանրածանօթ բանասէր ու հրատարակիչ Թեոդոկի (Թեոդոս Լափճիճեան) վկայութեամբ «իր անձնուիրութեամբ եւ բազմարդին ու վշտաշարչար կենսով հայ եկեղեցական դասուն պատիս այս սրբազանը» ծնած է 16 Մայիսին,

Սեբաստիա (Եփեսոս) (Չէթուրնի արեւելքը գտնուող գիւղ մը), Տէր Յովնանէսի երդիքին տակ: Ազգանի անունով Գեորգ: Նախակրթութիւնը կը ստանայ Ալիպսքանի (Եարփուզէն հիւսիս) ազգային վարժարանին մէջ: 1883-ին կ'ընդունուի Սիսի Կաթողիկոսութեան Մայրավանքին ժառանգաւորաց բաժնի: 1886-ին, որպէս փայլուն աշակերտ կ'ուղարկուի Կ. Պոլիս՝ Սամաթիոյ Սահակեան վարժարանը, ուր կը ստանայ ազգային-յեղափոխական դաստիարակութիւն մէկ կողմէ գրագետ-ուսուցիչ Մելքոն Կիրճեանի (Հրանդ) շունչին տակ, միւս կողմէ՝ յաճախակի հանդիպումներով անուանի յեղափոխական, Սասնոյ ապստամբութեան կազմակերպիչ Մեծն Մուրատի (Համբարձում Պոյաճեան) հետ: Այս շրջանին արդէն կը ձեւաւորուի մարտական մարդը եւ խոր համոզումով կ'անդամագրուի Սոցիալ Դեմոկրատ Գնչակեան Կուսակցութեան շարքերուն:

1889-ին աւարտել է սեպտեմբեր վարժարանը, Մկրտիչ Եպս. Վեհապետեանի հրաւերով կը փոխադրուի Ատանա, ուր ազգային վարժարանէն ներս կը ստանձնէ ուսուցչական պաշտօն: Մէկ տարի ետք կը ստանձնէ Սիսի Դպրեվանքին տեսչութիւնը եւ նոյն տարին կը ձեռնադրուի կուսակրօն քահանայ (աբեղայ) ձեռնամբ Մկրտիչ Եպս.ի: 1893-ին կը նշանակուի առաջնորդական փոխանորդ Ալեքսանտրէի (Իսկէնտէրուն) թեմին: 1895-ի Չէթուրնի ապստամբութենէն եւ ապա Կիլիկիոյ մէջ տեղի ունեցած յեղափոխական խլրտումներէն ետք, որպէս անոր պարագլուխներէն մին 1896 Յուլիսին կը ձերբակալուի եւ Զալէայի կեղծուական բանտը կը տարուի: Հոն էին նաեւ բազմաթիւ հոգեւորական եւ մտաւորական դէմքեր, նոյն ամբաստանութեամբ, կրելով բանտային կեանքի տաժանագոյն կտտանքները: Կիլիկեան խռովութեանց ժամանակ ան ստանձնած էր կազմակերպչական աշխատանքներ կապ աշխելով հնչակեան յեղափոխականներու եւ արտաքին պաշտարի միջոց: Իր կենսագիրներէն Վարդի Քէշիշեան կը գրէ. «Ներսէս Վարդապետ կողմնակից էր հնքնապաշտպանական պայքարին: Բոլոր փաստերը կը վկայեն, որ ան դէմ եղած է վաղաժամ եւ մասնակի ընդհարումներուն, որոնք կրնային սաստիկ բռնութիւններու եւ աղիտալի կտորածներու տեղի տալ: Ուստի կը յորդորէր գաղտնօրէն զինուիլ եւ ժողովուրդը նախապատրաստել ղեկառութեան» («Հասկ» Հայագիտական Տարեգիրք, Նոր Շրջան, Ժ. տարի, 2002-2006, Ամբիլիաս, էջ 276): Եօթը ամիս արգելափակուելէ ետք, ընդհանուր ներման արժանանալով ազատ կ'արձակուի: Սակայն, ուրիշ ամբաստանութենէ մը ետք, Դանասկոս կ'աքսորուի:

1898-ին Կ. Պոլսոյ պատրիարք Մաղաքիա արք. Օրմանեանի երաշխաւորութեամբ, Ներսէս վարդապետ Պոլիս կը տեղափոխուի նշանակուելով Սկիւտարի Սուրբ Կարապետ եկեղեցւոյ քարոզիչ: Միաժամանակ կը դառնայ Մաղաքիա պատրիարքին անձնական քարտուղարը: Ակամայ արտաքին-կուսական (կամ քարոզի) այս շրջանը կը յատկանշուի կրթական, քարոզչական, հրապարակագրական եւ գրական աշխատանքներով, կը դասաւանդէ Ներսէսեան, Սուրբ Խաչ, Արամեան վարժարաններուն եւ Ազգային Որբանոցին մէջ: Արդէն 1880-ականներէն կ'աշխատակցէր մամուլին եւ այս փուլին առաւել կ'երեւին իր ստորագրութիւնները (Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ) զանազան բնօրէն յօդուածներու տակ (հոգեւոր, բարոյագիտական, բուշագրական, արձակ, ոտանաւոր), ինչպէս՝ «Մասիս», «Բիւզանդիոն», «Սուրհանդակ», «Արեւելեան Մամուլ», «Ծաղիկ», «Լոյս» եւ այլն: Ան կ'օգտագործէր Սասկան Վարդապետ, Մեղրունի, Կիլիկեցի, Խօսնակ եւ այլ գրչանուններ, սակայն անենայայտին՝ Սասկան Վարդապետն էր (այս անունը զինք տուած է Խրիմեան Հայրիկ. նաեւ անկէ ստացած է ակամակաւ լանջափաշ կրելու իրաւունք): Գալով քարոզչներուն, վկայութիւնները բազմաթիւ են, որ ան եղած է պերճաբան, խանդավառող եւ հայրենասէր քարոզիչ: 1903-ին լոյս կը տեսնէ անոր առաջին գիրքը՝ «Կենսը առանց հաւատքի» վերնագրով, որ կը տպուի Կիեննայի մէջ: Հատորը քարոզչներու ժողովածու մըն էր՝ աւետարանական, բարոյագիտական եւ ազգային տօներու վերաբերեալ միւլթերով: Բայց, անոր կեանքը Պոլսոյ մէջ հեշտ չէր, քանզի մշտապէս կը գտնուէր

ԱԽԵՏԻՍ ՈԱԶՄԻԿ

նատեղին կը ստանձնէ Բերիոյ դարաւոր թեմին հովուութիւնը: Վարդան Եպս. Տեմիրճեան կը գրէ. «Հալէայի առաջնորդական աթոռին վրայ բարձր ծառայութիւն մատուցած է թեմէն ներս, զարկ տալով յատկապէս կրթական յարկերուն եւ անոնց բարգաւաճման» («Գաւազանագիրք Լիբանանի եւ Սուրիոյ Հայոց Թեմերու Առաջնորդութեան», Ամբիլիաս, 1980, էջ 293): Նոյն օրերու մասին Վարդի Քէշիշեան կը գրէ. «Հալէայի մէջ իր բազմարդին գործունէութեան պտուղներէն կարելի է համարել 1913-ին Հայ Գրեթու Գիտի 1500-ամեակին եւ Հայ Տպագրութեան 400-ամեակին նուիրած մեծաշուք տօնակատարութիւնները, Հ.Բ.Ը. Միութեան հիմնադրութեան 7-րդ տարեդարձին առիթով կազմակերպուած փառահեղ հանդիսութիւնները, 1913-1914 թուականներուն կայացած աննախընթաց Ողիմպիական խաղերը եւ այլ կարեւոր ձեռնարկներ: Հալէայի մէջ իր անմիջական ջանքերով ու նախաձեռնութեամբ հաստատուած են շարք մը միութիւններ, լսարան, ընթերցարան»:

1914-ին կ'ընտրուի Եոզկատի թեմին առաջնորդ եւ աշնան կը փութայ իր նոր պաշտօնատեղին, որ պիտի ըլլար վերջինը...: Թուրքիոյ լքուած եւ աննշան քաղաք ուղեւորութիւնը կ'ըլլայ չարչարալից նոր ուղի մը: Եոզկատի հայութիւնը մեծ խանդավառութեամբ կը դիմաւորէ նոր առաջնորդը, որուն մասին յուշագիրք կը գրէ. «Առաջնորդին ընդունելութիւնը էնվեր փաշայի գալուստէն ալ աւելի խանդավառութիւն ստեղծեց քաղաքին մէջ»: Հարիւրաւոր ծիաւորներ կ'երթան դիմաւորելու Ներսէս Եպս.ը, ճամբու ամբողջ երկայնքին կարպետներ ու գորգեր կը փռուին: Եկեղեցիներուն զանգերը ժամեր շարունակ կը ղոջանջեն: Ան մեծ համբաւ ունէր արդէն որպէս վարչագետ, մտաւորական եւ յանրագն առաջնորդ: Իր առաջնորդութեան կարճատեւ շրջանը կ'ըլլայ բեղուն. վերելք կ'ապրի կրթական կեանքը, կը հասնէր ժողովուրդի խոնարհ խաւին կարիքներուն:

1915-ի Հայոց ցեղասպանութեան եաթաղանը, Եոզկատի եւ շրջակայից շուրջ 40 հազար հայութեան համար կ'ըլլայ ամենագարհուրելիներէն մէկը՝ իր վայրագութեամբ եւ զազանութեամբ: 20 Յուլիս 1915-ին Ներսէս Եպս. Եոզկատի երեւելի հայոց հետ կը ձերբակալուի եւ կը բանտարկուի: Այս կարաւանը իր 472 կարեւոր դէմքերով ճամբայ կը համուի 26 Յուլիսին: Կարաւանը Սեբաստիա չհասած՝ Թաշլըստէր վայրին մէջ կ'ենթարկուի կողոպուտի եւ ապա կտորածի: Ըստ տեղեկութեանց առաջնորդ սրբազանը կը թաւանուի եւ ապա կը խոշտանգուի արիւնարբու դահիճներու կողմէ: Նահատակներուն մարմինները կը նետուին գետի հոսանքին մէջ, որոնց մէջն էր անզուգական Սասկան վարդապետը...:

Ան հեղինակն է բազմաթիւ տպուած եւ անտիպ գործերու: Ձեռագրերէն շատեր փճացան թրքական ոստիկանութեան կողմէ: Բանաստեղծութիւններ, արժէքաւոր քարոզներ, մտորումներ եւ ոգեշունչ գրութիւններ կը մնան մնայուն զանձեր հէջ կղերականէն ժառանգուած: Նշելի է յատկապէս «Կաթիլ մը ջուր այրած սրտերուն» (1912, Կ. Պոլիս) գործը, որ 2010-ին վերահրատարակուեցաւ Զալէայի մէջ: Բարբէն Ժ. Վրդ. Չարեան (այժմ արքեպիսկոպոս) կը գրէ. «ան եղած է գրիչի մարդ եւ հակառակ իր այս կեանքի տագնապալից վիճակին, երբեք գրիչը ձեռքէն չէ լքած» («Հայ հոգեւորականութեան կորուստը Մեծ Եղեռնին» Ամբիլիաս, 2005, էջ 54):

Եզրակացնենք Թեոդոկիի խօսքերով՝ «Սասկան վարդապետ. Կենսքի թուր շրջաններուն մէջ չարչարանքը միայն ճանչցար, միշտ կայանակապ եւ արգելափակ, աչքերդ ու գրիչդ թափելով միշտ «Կաթիլ մը արցունք այրած սրտերուն»»:

Կեանք մը որ նմանեցաւ անաւարտ Գողգոթայի:

Այս էջը կը հովանաւորէ Ը ա ձ ն ո յ Ը ա յ ը ն ն ա կ ց ա կ ա ն Մ ի ո թ ե ա ն Վ ա ը չ ո թ ի ն ը

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ - 110

ՏԵԼԻ՞... ԹԵ՛ ԾԵԼԼԱԹ

ՊԵՐՆ ԱՐԱՊԵԱՍ

«Այս գեները հայերուն տուր, որ թուրք սպանեն»:
 Ձեյթունի «տէլի» Սարգիսն է խօսողը, հօրենական մեծ հայրս: «Տէլի», թարգմանաբար՝ քաջասիրտ, անզուսպ, խենթ: Երկրորդ աշխարհամարտի աւարտէն ետք, երկրորդ գաղթականութեան ընթացքին է պատահարը: Ինքնապաշտպանութեան համար, հացի եւ ջուրի մնան, գէնքի կարիքը կայ: Ունենալու միակ միջոցը, կուսակցական շարքերը անցնիլն է: Հիմնական պայմանները իմանալու համար, մեծ հայրս եւ աներորդին կը դիմեն օրուայ դեկավարին: Պետը հանգամանօրէն կը մանրամասնէ պարտաւորութիւնները եւ կ'եզրակացնէ՝ ըսելով. «Եթէ սպանութեան հրահանգ գայ, պարտաւոր էք գործադրել, նոյնիսկ եթէ ենթական ձեր հարազատ եղբայրն է»:
 «Հայը, հայ կը սպաննէ...», ապշահար իրար կը նային ու հարց կու տան մեծ հայրս եւ աներորդին: Սարգիս աղան, առանց խորը թափանցելու, գէնք ունենալու մարմաջէն տարուած, կ'ուզէ ընդունիլ: Ինքզինք լաւ գիտէ: Ինք հայը սպաննող չէ, նոյնիսկ եթէ կուսակցական հրահանգ է:
 «Սարգիս Աղա չ'ըլլար, չ'ըլլար, չի՛ կրնար ըլլալ», ըսելով կը միջատէ Սիմոն Էֆէնտիսին՝ հօրս մօրեղբայրը: Աներորդի եւ քեռայր ձեռնուկայն կը վերադառնան տուն:

ՆԵՄՐՈՒԹ ԼԵՌ – Հայկական լեռնաշխարհին հրաբխային գագաթն է, Վանայ լիճին մօտ (3050 մետր):
Գագաթին վրայ հանգչող լճակներուն քաղցր ջուրը ծնունդ կու տան Մեղրագետին եւ կ'ոռոգեն Մշոյ դաշտերը: Դրախտային այս վայրին մէջ Հայկ մահապետ դիւցազնական պայքար մղեց որպէս տիտան, բռնատէր ճանչցուած Բելին դէմ

Առանց գէնքի, առանց ինքնապաշտպանութեան ինչպէ՞ս կարելի է ապրիլ, գոյատեւել, ապահով զգալ:
 Քանի մը օր ետք, Ձեյթունի «տէլին» (մեծ հայրս), առանձին կը ներկայանայ բժիշկ դեկավարին մօտ: Երբ պահակները ինձ կու տան, թէ մնան այցելու մը ունի, իրենցմէ կը պահանջէ լաւ մը քննելէ ետք միայն պրտօնել որ բարձրանայ իր մօտ, առաջին յարկ: Մեծ հայրս, ձեռքերը վեր կը բարձրացնէ, կը քննեն զինք ու վստահ ըլլալէ ետք որ անգէն է, թոյլ կու տան որ բարձրանայ վերի յարկը: Պահակները կը մնան վարը:
 Սովորական բարեւտուքի արարողութենէն եւ որպիսութիւնները հարցնելէ ետք.
 - Տոբոբ, գէնք կ'ուզեն:
 - Սարգիս աղա, չկայ:
 - Տոբոբ, առանց գէնքի հոսկէ դուրս պիտի չելլեն:
 «Սարգիս աղա չկ...»-ն չաւարտած, արագաշարժ մեծ հայրս անմիջապէս դուրս կը հանէ իր ձախ ձեռքին եւ շապիկին թեկն միջեւ պահած երկար դաշոյնը ու գլխուն վերեւ կանգնած կը սպառնայ բժիշկին կեանքին:
 Անակնկալի եկած դեկավարը, բազկաթռոյն մէջ սնքած կը մնայ: Լաւ գիտէ թէ սպառնալիքը լուրջ է: Ռ՛վ ծանօթ չէ գէնքունցի «տէլի» Սարգիսին սխրագործութիւններուն: Պարապ տեղ շահած չէ՛ այդ անունը:
 Պահ մը ետք, բժիշկը ինքզինքնի գալով կ'ըսէ. «Սարգիս աղա, իրապէ՛ս չկայ, բայց քանի մը օրէն պիտի գայ, երբ գայ անպայման կը դրկեն քեզի»:
 Քովնտի պահեստանոց, պարապ սենեակը տեսնելէ ետք, կը համոզուի մեծ հայրս, բայց կը պայմանաւորուի՝ ըսելով. «Տոբոբ, եթէ խոստումդ չյարգես, ձեռքես չես ազատուի, ինչպէս այսօր, նորէն կը հասնիմ քեզի»:
 Հայրս լաւ կը յիշէր: Քանի մը օր ետք, գիշերով, հեռուէն, իրենց պարտէզին մէջէն, «Սարգիս աղա... Սարգիս աղա» պոռալով կանչած էին ու մեծ հայրս պահ մը ետք, երկու գէնքով մտած էր տուն:
 Դուրսի, արտաքին պատէն անջատ, երկրորդ պատ մը հիւսուած է տան մէջ: Ձեռքերը կը պահուին երկու պատերուն միջեւ եղող պարապութեան մէջ:
 Վտանգաւոր ժամանակաշրջան է, հայ-թուրք ջարդելու եւ ջարդուելու օրեր:
 Շաբաթ մը ետք, քաջասիրտ Սարգիս աղան, գիշերով, առանձինն, դիրք կը բռնէ երկու թուրք գիւղերու միջեւ: Գացող թուրքը, եկող թուրքը որսալով, կ'ապահովէ տասնէօթը կտոր գէնք, դաշոյն, սուր, կացիք եւ այլն:
 Կտակ պարկի մը մէջ գետնեղելով կը ներկայանայ բժիշկ դեկավարին:
 - Այս գեները հայերու տուր որ թուրք սպանեն, - ըսելով կը բաժնուի անկէ:
 Այդ բոլորէն ետք, կուսակցապետը նոր անունով մը կը մկրտէ մեծ հայրս. «Ելլա՞ք Սարգիս», որ թարգմանի՝ «Դահի՛ճ Սարգիս»:

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

ԱՆՈՒՇ ՆԱԳԱՍՇԵԱՆ (Երուսաղէմ)

Ի՞նչ է հայրենիքը քեզի համար, նոր օրերու հայրողի, արդեօ՞ք զուարճանալու եւ արծակուրդ անցընելու վայր մը միայն, թէ՞ աւելի խորունկ կը մտածես արմատներուդ եւ զանոնք առողջ պահելու մասին:
 Արդեօք կը կոտորա՞յ վերքը, դեռ չսպիացած վերքը մօտիկ անցեալին, թէ՞ արդէն մոռացութեան մատնած ես անցեալը...
 110 տարիներ անցած են Մեծ Եղեռնէն եւ կրկնուող պատմութիւնը չձգեց մեր վերքը սպիանայ...
 Պատմութիւնը կրկնուեցաւ դեռ մինչեւ վերջերս, որորվիտես «Քաղաքակիրթ Աշխարհը» դարձեալ նախընտրեց լռելի եւ խուլ ձեւանալ...
 Թատրոն էր արդեօք, որ աշխարհը լուռ հետեւեցաւ, եւ միթէ՞ այդքան անհասկնալի եւ բարդ էր միւրք որ չհասկցան թէ ինչ կը պատահի երկրի մը մէջ, որ միայն լոյս սփռած է աշխարհին... Չհասկցան, որ ժողովուրդ մը ամբողջ կը ջարդուէր, տեղահան կ'ըլլար...
 Բայց մենք ի՞նչ ըրինք այս անցնող 110 տարիներուն:
 Մենք ծափահարեցինք երբ լռած երկիրներ սկսան ընդունիլ մեր ցեղասպանութիւնը. այո՞, առաջին ծափահարողները եղանք այդ թատերախաղին եւ յետո՞յ... Կրկնուեցաւ ողբերգութիւնը եւ աշխարհը դարձեալ լուռ հետեւեցաւ: Ողբերգութիւն էր, թէ՞ կատակերգութիւն...
 Ռ՛ր բեմադրիչը նոյն վարպետութեամբ շարունակեց երկրորդ, երրորդ արարները եւ քաղաքավար հանդիսատեսը ծպտուն մ'իսկ չհանց:
 Հիմա ի՞նչ կը սպասենք: Կը սպասենք, որ դարձեալ սկսինք հաշուել թէ քանի՞ երկիր պիտի ընդունի կատարուած անարդարութիւնը, կրկնուած ցեղասպանութիւնը:
 110 տարի երգեցինք ու լացինք, պոռացինք ու կանչեցինք. «Մեր հողերը, մեր հողերը» եւ նորէն հող յանձնեցինք ու նստած կը սպասենք պապանձած աշխարհին օգնութեան:
 Մեր մարմինը բռնագրաւած էին, միայն գլուխը մնացած էր աղջկայ մը կողքէն նայուած պատկերի մը պէս բարակ պարանոցի մը վրայ, այսօր պարանոցն ալ յանձնեցինք...
 Այդ պարանոցին հետ սերունդ մը տուինք... Սերունդ մը գնաց...
 Հաշմանդամ դարձուցին մեզ ու մենք դեռ կը սպասենք...
 Դեռ կը սպասենք թէ օտարը ե՞րբ ձայնը պիտի բարձրացնէ արդարութեան համար, որ մենք դարձեալ ծափ տանք եւ ուրախանանք:
 Այդ մենք ենք, որ մեր ողբերգութիւնը վերածած ենք կատակերգութեան՝ ցատկոտելով, պարելով օտարին դիմաց, որ իրենք ալ պարեն մեր ցաւին վրայ:
 «Օտարից մեզ ֆայտա չկայ» երգեցին մեր նախնիները...
 Բայց չսորվեցանք...
 Նոր Սերունդ, որ կ'աճի ու կը մեծնաս ոչ թէ անպատեհու աւազներուն վրայ մահամերձ մօրդ դողդոջուն մատներով Այբ Բեն Գիմը սորվելով, կ'աճի, կը մեծնաս ոչ թէ ջարդէն ճողոպրած՝ հասած երկիրնին խարխուլ փայտեայ յարմարցուած դասարաններու մէջ, այլ կը զարգանաս աշխարհի լաւագոյն համալսարաններուն մէջ: Եթէ զարգացած է նաեւ բու ինքնասիրութիւնդ՝ բու գրիչովդ լեցուր երկրիդ, ազգիդ պատմութեան էջերը...
 «Ձարթի լաօ, մընիմ քըզի»...
 Եւ սկզբունք պիտի դարձնես, որ արիւնով գրուած էջերը պատմութեան սակարկութեան չեն դրուի: Խաղաղութիւնը անարդարութեան վրայ չի կառուցուի:
 Այսօր դարձեալ կը քանդեն մեր երկիրը, կը խաղան մեր սուրբ հաւատքին հետ:
 Իրաւունք չունի դաւաճանելու յիշողութեանդ, որովհետեւ յիշողութիւնը պատասխանատուութիւն է եւ անոր պատասխանատուն ԴՈՒՆ ԵՍ:
 Գոյատեւեցինք ու յաղթահարեցինք Կարմիր ջարդը մեր յուսահատելու քաջ կամքով: Սակայն անոր յաջորդեց «Սպիտակ ջարդը», որ նոյնքան սարսափելի էր վերապրող մեր հայրերուն համար, որոնք օտար հողերու վրայ կառուցելէ ետք եկեղեցիներ, դպրոցներ, մշակոյթի կեդրոններ, ապրեցան նաեւ վիշտը այն գաւակներուն, որոնք մերժեցին հայերէն խօսիլ, չուզեցին յաճախել հայկական վարժարան, եւ եկեղեցին ճանձարալի գտան: Վերապրող սերունդին համար այդ տեսնելը երկրորդ ջարդ մըն էր, որոնք իրենց որբութեան ցաւին, գաղթականի հոգեբանութեան, երկիրը ձգելու ողբերգութեան դարձանը գտած էին կառուցելով նորը, հաւատարիմ մնալով իրենց պապերուն Աստծոյն, իրենց երկրէն իրենց հետ բերած սովորութիւններուն, բարքերուն, մշակոյթին եւ ինչու չէ մինչեւ կերակրատեսակներուն:
 Սակայն այսօր կ'ապրինք ամենասարսափելի եւ արդեօ՞ք կ'անդրադառնանք թէ ո՞ր պիտի հասնինք: Այսօր մեր ջարդը աւելի վտանգաւոր է, որովհետեւ «Անգոյն ջարդ»-ն է, որուն առաջը առնել շատ դժուար է, գոյն չունի եւ մենք չենք գիտեր որ կողմէն եւ ինչպէս պաշտպանուինք:
 Այդ անտարբերութիւնն է, լռութիւնն է «Անգոյն ջարդ» անուան տակ... Երբ «Անգոյն կրակ»ի մէջ է մեր նահատակներուն արիւնով սնուած հողը, երբ կ'աղաղակուի մեր պատմութիւնը եւ նոյն կրակին մէջ կ'այրի մեր դարաւոր գրականութիւնը, երբ թշնամիին հեքիաթներով կը մեծնան նոր սերունդները, երբ նոր գաղթականներ կը լեցուին ապաստանավայրերէն մինչեւ օտար քաղաքներ՝ ծուլարաններ, երբ անցեալի ցաւը դաս չդարձաւ ոչ միայն աշխարհին, այլ մեզի՝ ցաւը ապրողին, ցաւով տառապողին...
 Այո՞, անգոյն է մեր ջարդը եւ շատ վտանգաւոր:
 Սակայն այս վտանգն ալ պիտի յաղթահարենք:
 Մէկ բան յստակ պէտք է ըլլայ, որ Պատմութեան մէջ էջեր կան, որոնք սակարկութեան չեն դրուի:
 Յիշողութիւնը պատասխատուութիւնն է, որ պարտաւոր ենք պահելու եւ իրաւունք չունինք մոռնալու:
 Երբ կը մոռնանք՝ դիւրութեամբ կը կրկնեն:
 Երբ կը լռենք՝ պատմութիւնը կը կեղծեն:
 Երբ կը նուաղինք՝ ողբալի կը դառնանք:
 Իսկ մենք պարտաւոր ենք վառ պահելու մեր յիշողութիւնը: Մեր պատմութիւնը արմատ ունեցող դարաւոր պատմութիւն է:
 Հայուն վայել չէ նուաղիլ:
 «Անգոյն ջարդ»ը դաւաճանելն է յիշողութեան, այսինքն

մոռնալ անցեալը:
 Իսկ մոռնալ կը նշանակէ դաւաճանել նահատակները:
 Մոռնալ կը նշանակէ հող պատրաստել նոր եղեռնի:
 Մոռնալ կը նշանակէ արմատ կորսնցնել:
 Եւ պիտի չմոռնաս, որպէսզի այլեւս չունենանք անանուն գերեզմաններ:
 Այլեւս չունենանք անյայտ կորածներ:
 Այլեւս չունենանք յուշարձաններ անյայտ կորած գիւղերներու:
 Որպէսզի չկոչուինք գաղթական ու փախստական:
 Անոր համար անուր պիտի կարգուի հաւատքիդ եւ հաւատարիմ մեր սուրբ եկեղեցիին, պիտի սիրես հայրենիքդ, պիտի մեծարես նախնիներդ, պիտի կերտես վաղը՝ հպարտ դիմաւորելու համար նոր արշալոյսները:
 Պիտի յիշես եւ չմոռնաս: Ջարդեցին մեզի բայց մենք սպիտակեցանք աշխարհով մէկ մեր լոյսը տարածելու համար: Մեր հետ տանելու մեր հանճարն ու տաղանդը, նոյնիսկ թշնամիներու երկինքներուն վրայ աստղեր դառնալու, որ ամեն խաւարի մէջ մեր լոյսը տեսնեն:
 Այդ լոյս տարածող ժողովուրդին գաւակներն էք դուք: Եւ հպարտ պիտի ապրիք, ինչպէս Վարդանանց ճակատամարտը դարձուցինք հոգեւոր յաղթանակ, այդպէս մեր այս ցաւէն դուրս պիտի գանք որպէս լոյս սփռողներ աշխարհին:
 Հպարտ ապրի՛ր ու ձեռքդ առ վեհ պատմութեանդ գրիչը, պիտի փոխես սեւ մրուրով գրուած էջերը պատմութեան եւ պիտի ջնջես մեր ճակատէն ամօթը պարտութեան, որովհետեւ մենք ենք ընտրեալ ժողովուրդը, Յարութեան հաւատացող եւ Յարութիւն առնող երկիրն ու ազգը:

ԵՂԵՌՆԻ ԽԱԶՔԱՐ

Վերապրած չունէ մը գերթ՝ զգայազուրկ եղեռնի Բեկոր...
 որ ճաքճաքած կարկառեցաւ արիւնլուայ խաչաքակէն...
 յարաւէզները հին մեներ էին շունչ չտուին հաչերու խուրձին, որ շնչատ միաց ու դեռ կ'առնալով լոյսին Կապոյտու...:

Կեանքին որոնման յոյսերով յեղք թափառեցաւ ան աշխարհի թափուր դամբարաններուն մէջ...
 տեղ չգտաւ եղեռնախոյս թանգարաններու դարաններուն մէջ...
 Անյայտ Աստուծոյ ստուերներուն հետ միախառնուած

Անյայտութեան մէջ...:
 Կսկիծը արեան մեծուրի նման այրեց աւազին հետքերը քալող, որոնք ցիրուցան մնացեր էին Քարի պռունկին ու ընդհատ-ընդհատ դեռ կ'երազէին Քարին համբարձման եղելութիւնը...:
 Եղանակները տարամերժ էին Անյայտը փնտռող խաչերուն համար, որոնք երկինքէն կախուած Կանթեղին լուսածիր ակով հեռուի աստղերու առկայծ մոմերը կը հրահրէին...:
 Երկինքը չունէր ոչ մէկ դամբարան եղեռնի անթաղ հաչքարին համար...
 Վերապրող լոյսին շունչով համակուած կը շրջէր անմեռ երկիրէ երկրի աշխարհացունց ցաւ մը ճշալու...
 Վերքեր փորփրելու Քարեր շրջելու ու մեռելներու անշիրմ երգը եղերեղելու...:
 Արիւն կար վրան մերժեցին բոլոր արնածարաւները երկնքի-երկրի աղօթք կար վրան մերժեցին բոլոր խաչակիրները հալածանքի խոց, մրմունջ կար վրան մերժեցին բոլոր անաստուածները հողի երազանք ու տառապանքներ կային դեռ վրան

մերժեցին բոլոր ցնցոտիները Պայքարի հոտ կար վրան հաչքարի մերժեցին բոլոր արդարութենէ խուսափողները...:
 Խաչքարն եղեռնի հեռու աշխարհի միակից մեղքերէն վերապրած չունեցով կը հանգչի, կ'ապրի երկարաշունչ սուրբ կեանքի տրոփով

ամեն հայու ու հայրողիներու հոգիին Տան մէջ Հոնց տեսնելու...:

ՊԵՂՕ ՍԻՄՈՆԵԱՆ
 13 Դեկտեմբեր 2000

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ - 110

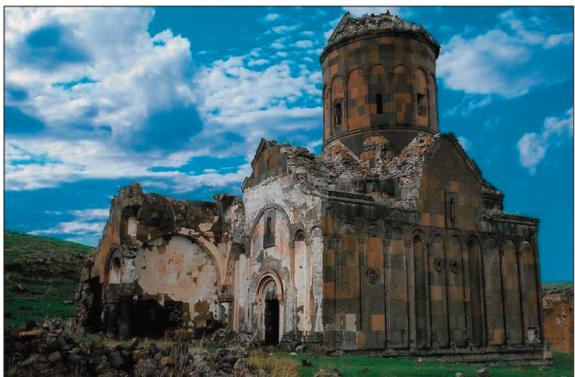
Ո՞Վ Է ՊԱՀԱՆՋԱՏԵՐԸ ԵՒ ԻՆՉ Է ՊԱՀԱՆՋՈՒԱԾԸ

ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ (Կիպրոս)

Հայոց ցեղասպանության 110-րդ տարելիցին առիթով, համայն հայ ժողովուրդը միակամ ու միասիրտ, անգամ մը եւս կը խոնարհի իր բիրաւոր նահատակներու յիշատակին առջեւ եւ կը վերանորոգէ իր յանձնառութիւնը՝ հաւատարիմ մնալու անոնց սրբազան կտակին...

Ոգեկոչումն ու հաւատարմութեան վերանորոգումը եական են, որոշապէս, պայմանաւ որ մեր մտքերուն մէջ յստակացնենք, մէկանգամընդմիջտ, թէ ի՞նչ կը նշանակէ այդ հաւատարմութիւնը: Հայոց ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումի ապահովում, անոր ժխտողականութիւնը քրտօրէն պատժելի դարձնելու օրինագիծի ընդունումն ձեռքբերում, հողային հատուցման պահանջատիրութիւն... թէ՛ շարունակաբար կրկնուող յանկերգ, ուր հռետորաբանութիւնը կարծեք մթազնած ըլլայ մեր գործելու քաղաքական կամքը եւ ուր ցանկատեսական ճառերն ու կարգախօսները ընդունուին որպէս հարցի լուծում...: «Խաբուիլ սիրող մեր ժողովուրդը», պիտի ըսէր մեր գրողներէն մին այնքան դիպուկ կերպով... ակնարկելով այն իրողութեան, որ շարունակաբար մեր յոյսերը կապելով օտարին բարիկամեցողութեան հետ, հիասթափուած ենք դառնորէն, եւ այդպէս ալ առ այսօր չենք մշակած Ազգային մեր Պաշտպանութեան խոհականութեամբ եւ համազգային համագործակցութեամբ... հազարամեակներու պատմութիւն ունեցող ժողովուրդի մը վայել իմաստութեամբ...:

Ըստածին փաստարկ որպէս, նշենք պարզապէս որ հայ քաղաքական միտքը տասնամեակներ շարունակ Հայ դատի պահանջատիրութիւնը ասիւմանափակած է Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումը ձեռքբերելու գործընթացով... այս կամ այն երկրի նախագահին, խորհրդարանին, ծերակայտիին, թէ այլ ատեաններու կողմէ, առանց ճշդելու, գոնէ ինքն իրեն համար, թէ ի՞նչ է բուն պահանջուածը եւ ո՞վ է զայն պահանջողը:

ԱՆԻ ՏԻԳՐԱՆ ՀՈՆԵՆՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ, կառուցուած 1215 թուականին, Հայոց Ապուղամրենց իշխանի նախածնունդէն

Խնդիրը, սակայն, այն է թէ Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման հարցը, մեր իսկ թոյլտուութեամբ, դարձած է արտաքին ոյժերու շահարկման առարկայ, անոնց քաղաքական խաղերու գործիք ու խաղաքարտ...: Խաղաքարտ ու կ'օգտագործուի այսօր բոլոր մեծ ոյժերու կողմէ ի շահ իրենց մեծապետական հաշիւներուն: Սա արդեօք նախատիճք չէ մեր մեռելներու յիշատակին...: Այլ ժամանակը չէ՞ որ, վերջապէս մենք ըլլանք ՏԵՐԸ մեր ճակատագրին: Բայց ինչպէ՞ս:

Առաջին հերթին, արդեօք ալ յստակացնելու չենք, թէ ի՞նչ է ՊԱՀԱՆՋԱՏԵՐԸ: Որոշապէս, Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումներէն անդին ու գերիվեր, մեր բուն պահանջատիրութիւնը՝ թուրքին կողմէ բռնախլուած հայուն հայրենական հողերու վերադարձն է իր տիրոջ: ՀՈՂԻՆ համար էր որ գործադրուեցաւ Ցեղասպանութիւնը: Այն հողին, որ կը կոչուէր ԱՐԵՎՍՏԱՅԱՆՍՏԱՆ եւ ուր հազարամեակներէ ի վեր կ'ապրէր արեւմտահայութիւնը՝ իր լեզուով, մշակոյթով, ազգային-հաւաքական հաստատութիւններով, ամառուութիւններով ու արժէքներով... տուն ու տեղերով, կալուածներով ու հարստութիւններով...: Համախումբ ազգային կեանքով մասնաւոր: Այդ արեւմտահայութեան իրաւայաջորդը, ներկայիս, իր հողերէն բռնահամուած տարագիր արեւմտահայութիւնն է, ցրուած աշխարհի երեսին, որպէս քիչ թէ շատ կազմակերպուած հայազգայութեան, սակայն իր քաղաքական ամբողջութեան մէջ՝ տակաւին անկազմակերպ ու անտիրական, գուրկ ի մասնաւորի զայն ներկայացնող լիազօր իրաւական կառոյցէ, ինչ որ պիտի հնարաւորութիւն ընծեռէր իրեն՝ դառնալու միջազգային կարգավիճակ ունեցող ազգային-քաղաքական հաւաքականութիւն եւ այդպիսով կարենալու իր ՂԱՏԸ հետապնդել լիարժէք ու լիիրաւ կերպով:

ՊԱՀԱՆՋԱՏԵՐԸ, սակայն, ցարկ կը մտածե՞ որ կը գործե՞ այդ ուղղութեամբ, թէ՞ իր էսթապլիշմենթներով ու ջոջականութեամբ կ'ապրի աթոռներու եւ աթոռակներու սին ու փառատենչ գոհունակութեամբ եւ կարծատեսութեամբ: Ե՞րբ պիտի տրուի մեկնարկը նման աշխատանքին: Այս մասին շատ է գրուած, մասնաւոր վերջին տարիներուն, բայց Ափիւնքի Արշակաւանը ե՞րբ պիտի սթափի ու անցնի վերացական խօսքէն արդիւնաւետ գործի...: Իսկ ժամանակը, հաստատապէս, մեր դէմ կը գործէ, երբ տարուէ-տարի ահաւոր նահանջ կ'արձանագրեն արեւմտահայ լեզուն, Բառն ու Բանը, ազգային ինքնագիտակցութիւնը, տարագիրի գիտակցութիւնը, առանց որոնց Հայոց ցեղասպանութիւնը ինքնաբերաբար կը հասնի իր վերջին հանգրուանին, եւ Պահանջատիրութիւնը կը մնայ առանց իր Պահանջատիրին:

Իսկ Հայաստանը: Հայաստանի Հանրապետութիւնը ունի՞ իր պետական քաղաքականութեան մէջ Հայ դատի պահանջա-

տիրութիւնը: ՀՀ երեք նախագահներն ալ, տարբեր առիթներով, հրապարակած են իրենց պետական կեցուածքը՝ Հայ Հողային Դատին նկատմամբ: Յիշեցման կարգով, առաջին նախագահի արտաքին գործերու նախարար Ռաֆֆի Յովհաննիսեան կը հրաժարեցուէր իր պաշտօնէն Իսթանպուլ կատարած իր պաշտօնական այցէն վերադարձին, ուր ան յիշատակումը կատարած էր Հայոց ցեղասպանութեան: Երկրորդ նախագահ Ռուպերթ Քոչարեան հրապարակաւ կը յայտարարէր թուրք հանրայայտ լրագրողին. «Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումը իրաւական հիմքեր չի ստեղծեր հողային հատուցման»: Իսկ Սերժ Սարգսեան, յատկապէս, իր ֆուլթայլային քաղաքականութեամբ, պատմաբաններու յանձնախումբի մը ստեղծման իր տրամադրութեամբ եւ Հայաստան-Թուրքիա արձանագրութիւններու ստորագրութեամբ, կը մնայ յուշարարը մեր հողային Պահանջատիրական Դատի ահաւոր եւ անընդունելի զիջումին ի նպաստ «Հայաստան-Թուրքիա սահմանի բացումին»: Յուշարարը այն փաստին որ ՀՀ պետական քաղաքականութիւնը կրնայ ըլլալ ամբողջովին անյարիր մեր համազգային շահերուն, պատմական իրաւունքներուն ու պահանջատիրութեան: Իսկ ՀՀ վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան բանաձեւեց ՀՀ իշխանութեան առաքելութիւնը՝ «պատմական Հայաստանից դէպի իրական Հայաստան անցում»ը, ինչ որ ըստ իրեն պիտի ապահովէ ներկայ Հայաստանի գոյատեւումը: Արդարեւ, անցեալ տարուան Ապրիլ ամսուան մէջ, Ազգային ժողովին մէջ, վարչապետ Փաշինեան յայտարարած է. «Պատմական Հայաստանը չի ճանաչում իրական Հայաստանի տարածքային ամբողջականութիւնը, պատմական Հայաստանն ու իրական Հայաստանը ոչ միայն համատեղելի չեն, այլեւ յաճախ հակոտնեայ են միմեանց եւ նոյնիսկ լրջագոյն սպառնալիքներ են ստեղծում մէկը միւսի համար»:

Եթէ ՀՀ պետութեան օրակարգը ՆԵՐՎԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵՆ Է, ներկայ Հայաստանի հանրապետութեան ինքնիշխանութիւնը կայացնելու ու հզօրացնելու, ապա ՀԱՄԱՀԱՅՎԱԿԱՆ օրակարգը անպայմանօրէն կ'ընդգրկէ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ, որ մեր ինքնութեան անբաժանելի մասն է: Ահա թէ ինչու պէտք է ստեղծել ՀԱՄԱՀԱՅՎԱԿԱՆ ԿԱՌՈՅՑ կամ ՍԱՐՄԻՆ, որուն մէջ պիտի ներգրաւուի տարագիր ԱՓԻՒՌԸ, որպէս քաղաքական ամբողջութիւն: Աւաղ, շատ ենք ուշացած, բայց լաւ է ուշ, քան երբեք:

Ապաւինի՞մք արդեօք Հայաստանի Հանրապետութեան վարած պետական քաղաքականութեան եւ չլիորվե՞նք մեր հանգիստը...:

Սփիւռքի Արշակաւանը պիտի զգաստանա՞, ի վերջոյ, որ ճակատագրական հրամայական է ալ վերակազմակերպուիլ ընտրովի կայացած Ներկայացուցչական Լիազօր Մարմինի մը ներքոյ, որ կարենայ մեր Պահանջատիրութիւնը ներկայացնել միջազգային ատեաններու, ճշդել գործընթաց եւ ուղեգիծ, մշակել համապարփակ Ծրագիր: Առանց նման իրաւական իրաւատրի կարգավիճակ ունեցող ՍԱՐՄԻՆԻ կամ ԿԱՌՈՅՑԻ, մենք՝ արեւմտահայութեան իրաւայաջորդներս, ինչպէ՞ս պիտի կարենանք լսելի դառնալ միջազգային ատեաններուն առջեւ եւ Արեւմտահայաստանի դատ հետապնդել լիարժէք կերպով...: Մենք կը մնանք այն հաստատ համոզումին վրայ, որ հրամայական պահանջ է նշեալ Կառոյցի ձեւաւորման յանձնառումը եւ անոր գործադրումը, եթէ խօսքերէն ու ճառասացութիւններէն անդին, ճշմարտօրէն ՊԱՀԱՆՋԱՏԵՐԸ ենք մեր Դատին եւ ունիմք զայն հետապնդելու քաղաքական աննկուն եւ անկտրուած կամքը:

ԿԱԿԱՉՆԵՐՍ

(Ապրիլեան նահատակներուն լոյս յիշատակին)

Կակաչներս կը հրավառին կրակէ բոցով արիւնավառ, Կարմիր-կարմիր կը ցուցան արեւի տաք համբոյրին տակ,

Սիրտը անոնց ո՞վ պիտ' տեսնէ՝ սեւ է, սուգ է, վիրաւոր է, Բոսոր գոյնին տակ իրականեզ աղի-աղի՝ արցունքներ են...

Ապրիլեան օր մը ծաղկեցան ու բացուեցան լոյսին, յոյսին, Արեգակներ ամբարեցին իրենց բոցավառ բաժակին, Գարնան տենդով, գարնան սիրով լոկ արբեցան սիրավարար, Օրօր-շորոր ու նազանքով սէր երգեցին արեւին տակ...

Յետոյ յանկարծ արիւն հեղեց երկինքը մութ ու ամպամած, Կապարի պէս իջաւ, ճգմեց կակաչներս սիրով արբած, Աւեր, աւար, դաժան մահ էր կակաչներուս կարկտահար, Ո՞վ պիտ' տեսնէ սիրտը անոնց որ սեւ սուգով կը մղկտայ...

ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Խմբագիր ԱՋՍ ԽՕՍԲ առցանց ամսաթերթի
22/4/2019

ԱՊՐԻԼ ԱՄՍՈՒՆ

Հայն Ապրիլ ամսուն
Պտո՞ղ է հասուն . . .
Մինչ ծառերը դեռ նոր պիտի գարնեն
Ձանգակներ՝ իբրեւ գարնան լուր բարի,
Մինչ ծմրանինց հայ գիւղի դաշտերէն՝
Մայիսը դեռ նոր արթննայ պիտի,
Ելլտըզի դիմաց՝
Պոլիս քաղաքի մայթերէն ծնած,
Քարերէն սնած, Պտո՞ղ է հասուն՝
Հայն Ապրիլ ամսուն:
Ալ պէտք է քաղել,
Ձայն պէտք է թաղել,
– Կը վճռէ թուրքը,
Շաշու խխրժով կը նետէ թուրքը:

Հայն Ապրիլ ամսուն
Ալ պէտք է քաղել, փրցնել ի սպառ
Ծաղիկը հասուն:
Փրցնել՝ - ի՞նչպէս...
Ա՛յսպէս - մանուկի մը խաղալո՞ւն պէս
Վարդը կը քաղն՝, ոտքով քով կը ճգմն...
Հայը վա՞րդ է որ...
Եթէ իսկ վարդ է՝
Պէտք չէ եւ մոռնալ, որ վարդն ունի փո՞ւշ,
Փո՛ւշ՝ որ կը խոցէ՝ ձեռքը զայն կտրող
Եւ խո՞ց՝ որ բոց է...

Հայն, Ապրիլ ամսուն,
Հասկի պէս հասուն
Արմատն խզել:
Ան ի՞նչ տունկ է որ խլուի, այրուի...
Կրակի համար բա՞ն մը յարդի պէս
Թէ՛ ջամբ գրաստի:
Հայը կաղնի է:
Թէ մի՞րգը քաղել
Գիւղերը ի՞նչպէս.
Գիւղերն ալ կտորես՝
Բայց բո՞ւնը ինչպէս...
Բայց ի՞նչպէս, ի՞նչպէս փրցնել կաղնի՞ն
Ամուր ու հաստոյր
Իր խաղիսներէն:
Խլէ՛ թէ կրնաս կաղնին դարաւոր՝
Օրորոցն իր խոր,
Ուր արմերն հասեր են երակ-երակ
Մինչեւ անյատակ
Ծալքերը հողի, ծագերը ծովի...
Սա հա՛յը կաղնի...

Հայը վերցնել ճամբէն խիճի պէս,
Նետել ճամբէն դուրս՝ մաքրելու՝ ճամբան
Խիճէն սա անարգ
Որ ոտք կ'արիւնէ, կ'արգիլէ ընթացը:
Վերցնե՛լ. - ա՛յսպէս...
Գիշդ ու Գիշդ մանրիկ
Եւ կարմիր գնդիկ
Խաղալո՞ւն մը պէս...
Հայը խի՞ճ է որ...
Եթէ իսկ խիճ է, պէտք չէ եւ մոռնալ,
Թէ խիճ մը անփայլ
Բաւե՛ց որ Գողիաթ մը գրահաւոր
Տապալի պարսի մշանով յաջող...
Եթէ իսկ գնդիկ՝ գուցէ պատահի
Որ զայն աքացող մոյկն յանկարծ սահի
Ու ոտքը ցալի.
Խիճ չէ, գնդիկ չէ, հայն ապառա՛ժ է՝
Արարատի պէս:

Ահա՛, տղա՛ս, ինչ ուզեցին,
Ինչ փորձեցին
Նենգով դելի, զենքով մարդու, Ոյժ ու ճիգով զազաններու,
Բայց չկրցան:
Ու կոտորեցան:
Ձի իրենց դէմ
Ունէին ո՛չ թէ վաշտ մարդոց,
Ոչ թէ գրահ ու զենք ու բոց,
Այլ Մասիսի պէս անասան,
Հազար զենքէ անգամ ազդու՝
Կամք մ'ապրելու,
Որուն անունն է Հայութիւն:
Նաեւ գիտցի՛ր.-
Այսօր կ'երթաս դպրոց օտար
Եւ կը քալեն հողի վրայ տար՝
Եւ չես շնչեր հայրենի օդ,
Ոսկրերուս մէջ կրակ կարօ՛տ,
Անոր համար, անոր համար,
Որ գիշեր մը յանկարծ, ափսո՛ս
Եղաւ Ապրիլ Քսանըջրոս:

ԺԱԳ ՅԱԿՈՒԲԵԱՆ
«Հայատրոփ»
(յապաւումներով)

Այս էջը կը հովանաւորէ ընկեր Միհրան Սէֆէրեան

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ - 110

ԵՓՐԱՏԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ

ԱՔՍՈՐԻ ԵՒ ԶԱՐԴԻ ՆԱԽՈՐԴՈՂ ՕՐԵՐԸ

ՆՈՐԱ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՍԵՊՏԱԿ ՇԱՀԵՆ

ԶՈՒՐԸ ՏԵՍԵԼ ԿՈՒՉԵՆ

24 Մարտ 2010... Հայոց ցեղասպանության 95-ամեակին ճիշդ ամիս մը առաջ...

կարգ կացութիւն է, բոլոր ճամբաները փակուած են գրեթէ, ապահովական ուժերը ամէն տեղ են:

- Զուրը կ'ուզեն տեսնել... ու նկարել:
- Ձո՛ւրը:
- Այո՛, այդ ջուրը, - կ'ըլլայ պատասխանը ձեռքին ուղղու-

Անոնք չէին կրնար հասկնալ այդ ջուրին արժէքը մեզի համար, անոր փոխանցած խորհուրդն ու պատգամը, Եփրատը հոսող ջուր մըն էր պարզապէս, տեղացիները անոր կողքին նոյնիսկ ճաշարաններ հաստատած են Եփրատին գեղեցկութեան եւ հմայքին վայելքը իրենց յաճախողներուն տրամադրութեան տակ դնելով:

ՎԵՐՉԱԿԵՆ

Վերջապէս աչքերովս տեսայ քեզ, իմ ուրոյն աչքերովս, սակայն ոչ միայն իմ հայեացքով, այլ հայեացքով այն բոլոր մամիկներուն ու պապիկներուն, որոնք պատմած են քու մասին, որոնց արցունքները եթէ քու մէջը թափէին, պիտի բարձրանայիր, շա՛տ բարձրանայիր. իսկ եթէ այդ վերապրողները կարենային գալ հոս, քու ալիքներուդ հետ տխուր պարբռած մեր նահատակները պիտի ցնծային ի տես իրենց հարազատներուն, իրենց մայրերուն թերեւս, իրենց զաւակներուն հաւանաբար...

Վերջապէս ականջներովս, իմ ականջներովս կը լսեմ արդէն ալեակներուդ հանդիպումէն ծնող նուազն ու անոնց ընկերացող երգը... Կ'երգեն գիրկդ նմջող կոյսերը անարատ, կ'երգեն մայրերը անմխիթար, կ'երգեն մանուկները անմեղ: Կոյսերը կը հնչեցնեն նուազ իրենց պատիւի փրկութեան, մայրերը՝ ազատագրումը իրենց խղճին, իսկ մանուկները... հայ մանուկները կ'երգեն բիւրեղութիւնը իրենց հոգիներուն, կ'երգեն արեամբ ողորուած իրենց աչքերուն փակման արեւոյթը, որովհետեւ անոնք անգոր ին, անկարող դիմանալու ցաւին անեղ, չարչարանքին բազմազան, արհաւիրքին աննկարագրելի: Մանուկ էին տակաւին, չունէին կարողութիւնը հասկնալու եւ ընկալելու այս բոլորը, սակայն իրենց աչքերով տեսան խողխողումը գիրենք դիւցնող մայրերուն, զվատումը իրենց հայրերուն, հողին հետ գիրկընդխառնումը փոքրիկ քոյրերայրներուն եւ յամեցող, շարունակել չկարողացող մեծ մայրիկներուն անհետացումը իրենց տեսադաշտէն:

ԵՓՐԱՍ...
Կո՛ւլ տուիր մեր հարազատները, թէ՛ փրկեցիր զանոնք...
ԵՓՐԱՍ...
Քնքուռ եղա՞ր անոնց հետ, ալիքներդ գէթ անոնց կեանքի վերջին վայրկեաններուն նրբութեամբ գրկեցի՞ս մեր մայրերը, մանուկները, զաւակները մեր ազգին...
ԵՓՐԱՍ...
Գութ ունեցա՞ր երազներով, ապագային տեսլականով, փափաքներով ու յոյսերով գիտնուած, սակայն մէկ երկվայրկեանի մէջ այդ բոլորէն զրկուած մեր ժողովուրդին հետ...
Երանի գանոնք հանդարտութեամբ առաջնորդէիր յատակը առանց հարուածելու կամ տանջելու, առանց ցնցելու կամ վիրաւորելու, որովհետեւ անոնք բաւարարուած էին ցաւէն, վերքէն, կակիծէն ու տառապանքէն, լիացած էին անոնց մարմինները՝ հարուածներէն շուն թուրքին: Անոնք կ'ուզէին հանգչիլ, թուրքին պիղծ գիրկին փոխարէն, քու ցիւց գրկիդ մէջ գտնել վերջին ապաստան, թուրքին ձեռքը իյնալու փոխարէն իյնալ քու ջուրերուդ մէջ...

պահանջատիրութեան ծայրն բարձրանայ, որպէսզի աշխարհը իմանայ, որ հոս՝ քու ջուրերուդ մէջ ինչե՛ր տեղի ունեցած են, որ դուն քու աչքերովդ ինչե՛ր տեսած ես, որպէսզի ես գամ հոս, մտիմ կողքիդ ու զրուցեմ հետդ, մեր նահատակներուն հետ, որոնք իւրաքանչիւր հայու եութեան մէկ հիմնական մասնիկն են, որոնց մասին լսած եմ շա՛տ ու շա՛տ վերապրողներէն, որոնց արցունքի կաթիլները քրջած են ձեռքերս՝ անոնց ափերը սեղմած, իսկ այսօր, քեզմով կը թրջուիմ ձեռքերս, զորս կը սեղմեն նահատակները...

ԿԸ ԿԱՆՉԵՆ ԱՆՈՒՔ

Հանդարտ է գետը, անոր մեղմ ընթացքին հետ կ'ուրուագծուին դէմքերը նահատակներուն, պատկերները Հայոց ցեղասպանութեան, խեղդամահ եղողները մեր... Տխրութիւնն ու ուրախութիւնը կը միանան հոն, Եփրատը կը պատմէ կարծեք ու կը շշմջայ ակամջիս, թէ երանելի եմ իմ գիրկը նետուելու յանդուութիւնը ունեցածներուն ազգին մէկ անդամը ըլլալուս համար, լսել կու տայ կոչը նահատակներուն, անոնք չեն լար ալ, այլ կը հպարտանան, չեն ողբար, այլ կը պահանջեն, չեն տրտմիր, այլ իրենց համար Արարատի լանջերուն շիրմաքարի մը գետեղումը կը խնդրեն...

Այդ ջուրերուն մէջ կ'երեւի բաժանումը մայրերուն ու զաւակներուն, քոյր-եղբայրներուն, մահուան հետ կ'երեւի կեանքը, կ'ուրուագծուի պատկերը այն աստուածային վերապրողներուն, որոնք Եփրատին յամենելով իրենց սրտին մէկ մասը՝ շարունակեցին երթը, քալեցին ու քալեցին...

Աստուած իմ, այդքան հսկայական տարածք, այդքան անջրդի ու հրկիզող անապատ, այդքան հեռո՛ւ մարդկութենէն, ինչպէ՛ս քալած են հերոսները մեր, ինչպէ՛ս կրցած են գոյատեւել, ինչպէ՛ս կրցած են այդքան ծանր ցաւերու բռնան տակ տակաւին շնչել, տակաւին տոկալ, տակաւին յառաջանալ... Մարդ չէին անոնք վստահաբար, այլ աստուածներու համագործակցութեամբ իսկական, ապրելու եւ ապրեցնելու կամքի ներկայացուցիչներ, այլապէս պիտի չկարենային ծանր

հարուածը տալ թուրքին հայ ազգին կրկին շունչ ու հոգի տալով, կրկին ծնելով սերունդներ ու սերունդներ: Փա՛ռք ձեզի, փառք ու պատիւ ձեր բոպիկ ոտքերուն, արեւէն հրկիզուած ձեր մատներուն: Սպանդն ու ցեղասպանութիւնը տեսած ձեր աչքերով դուք կրցաք շարունակել, հակառակ այս բոլորին՝ դուք կրցաք ձեր ոտքերը դուրս բերել զանոնք մերս քաշող աւազէն, կրցաք ցաւը վրէժի փոխել ու շարունակել, շարունակել, որպէսզի այսօր Հայաստանի նախագահը Տէր Զօր բերէք, որպէսզի ձեր ոտքերէն վազած արեան հետքերով յառաջանայ իւրաքանչիւր հայորդի, այդ հետքերը միայն արժանապատիւին կը տանին, միայն դէպի յաղթանակ կ'առաջնորդեն կեանքին յաղթանակը...

ԻՆՉՊԵՍ ԴՅՈՒՆԱՍ

Արդէն պէտք է հեռանալ, ժամը հասած է, որքան ալ երկարի պահը, կրկին բաժանումի ժամը պիտի հնչէ անպայման եւ Եփրատի եզերքը խրած ոտքերս ձեռով մը պէտք է շարժիմ: Դեռանալ... Սակայն տակաւին չկէտացայ Եփրատին նայելէ, յազգեցայ նուազէն, կանչերէն ու զոյցէն, տակաւին մեր բոլոր նահատակները չտեսայ, անոնք բարեւներ ու համբոյրներ չփոխանցեցի իրենց ընտանիքներէն: Ինչպէ՛ս հեռանամ, աչքերս չեն շարժիր, ոտքերս անշարժացած են, կ'ուզեմ հոն մնալ երկա՛ր, շա՛տ երկար գիրկընդխառնուլի նահատակներուն հետ, որոնց կրակով կը բաբախէ սիրտս, կը փոթորկի միտքս ու կը դողայ ամբողջ էութիւնս: Սակայն պէտք էր հեռանալ ու վերադառնալ վերապրողներուն ուղիով, վերադառնալ Եփրատին մէջ վերամկրտուած ըլլալու զգացումով, վերադառնալ արեւի բարձր կոչներով ու պահանջներով՝ մեր նահատակներուն կտակը երբեք չմոռնալու, անոնց արեան միջեւ վերջին կաթիլին զինը պահանջելու եւ համայն աշխարհին երեսին գոռալու, որ Եփրատը ջուր չէ, Տէր Զօրը անապատ չէ, այլ՝ անոնք պատմութիւնն են հայութեան, վկաններն են մարդկութեան դէմ գործուած ամենէն ահաւոր ցեղասպանութեան, դատարաններն են բոլոր անոնց, որոնք կը փորձեն խեղաթիւրել պատմութիւնը, մոռացութեան գիրկը նետել իրաւունքը եւ անտեսել հեռուն եկող, սակայն ամէն մէկ հայու կապանքի մէջ հնչող կտակը նահատակներուն:

Կը հեռանամ ֆիզիքապէս, կրկին կը դառնամ դէպի Եփրատ, հայեացքս չի հեռանար, իմ աչքերով Եփրատին կը նային այն բոլոր վերապրողները, որոնք այս գետին մասին պատմած են իմօ՞հ, անոնց ծայրը կը հնչէ ակամջիս մէջ, անոնց արցունքով կը լեցուին աչքերս ու անոնց օրհնութեամբ վերջին աղօթք մը կը մըմնջեմ:
- Եփրատ... լա՛ւ պահէ մեր նահատակներուն աճիւնները, փափուկ տեղ տուր անոնց, մեքք անպայման կրկին պիտի գամք, պիտի գամք զանոնք տանելու Վան, Մուշ, Սասուն... տանելու Արեւմտահայաստան, ուր միայն կրնան իրենց վերջին հանգիստը գտնել...

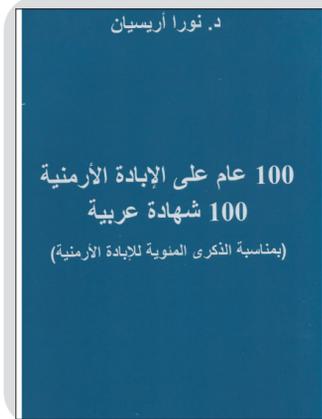
(Ապրիլ 2010)

«Յուշեր եւ փուշեր կեանքի ճանապարհին», Ա. հաստր

ԹԶՈՒԿՆԵՐԸ
անտառին թզուկները մեծ ծառերը կտրեցին ցածրցելու երկինքը
կացիները ճառագայթ արծակեցին ու հաջեցին արեւուն
կարծ են բոլոր շուքերը
անօթութիւն կը ճռուողեն
թռչուն հազած տողունները անուղեղ ու պատրաստ են յօշոտելու որեւէ լոյս համարձակ
որ սխալմամբ եկած է հոս հողին մէջ իր հուները ցանցելու
թզուկներուն կը պատկանի անտառը սահման չունին, չէ, երթալով կ'ընդարձակուի շամբուղը
ախորժակները լայն են ու աչքերը անկուշտ փոս ցած ու լլկիչ երկինքին տակ մուտք գործելը ազատ է ու դիւրին ծնորդներու վայելքը
փայլաւոր կացիներու հեշտանքին բառագարդ բնագրին արդուկուած բերանէն կ'արտաքսուի մոլուցքն ազատօրէն
մինչ հեզուած արուեստը կը դիմանայ տակաւին միամիտ է քանի որ չի քննարկ ու կը կարծէ
շահած ըլլալ տառապանքի իր բաժինը արժանի կը վստահի ճակատագրին պարտուած
թզուկները հսկայ են անոնց փչան սիւրբին թողած ցնորքէն կը թփռտան անկունները անտառին դողի ցամքը իր ճիւղերով կը լափլիզէ գետինը կը խրի ուղեղին մէջ ու կը կլլէ ամէն կապոյտ սերմնացու
ՆՈՐԱ ՊԱՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ - 110

ԱՐԱՐԱՍԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ԵՒ ՅՈՒՇԱՀԱՄԱԼԻՐԻ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐՈՒ ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆԷՆ (ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴ)

Երեւանի Հայոց ցեղասպանութեան թանգարանի այցելուներու յուշամատենին մէջ արձանագրուած արաբ ղեկավարներու եւ պատուիրակուհիներու արձանագրութիւնները շնորհակալ աշխատասիրութեամբ տեղ գտած են սուրիահայ բանասէր, գրող, թարգմանիչ, արեւելագէտ եւ երեսփոխան, այժմ Հայաստանի մէջ Սուրիոյ դեսպան **ՊՈՒՏ. ՆՈՐԱ ԱՐԻՍԵԱՆԻ** «100 տարի՝ Հայոց ցեղասպանութեան, 100 արաբական վկայախոսութիւններ» արաբերէն աշխատասիրութեան չորրորդ բաժնին մէջ (Հայկազեան համալսարանի հրատարակչատուն, 2015):

19 արձանագրութիւնները հայ եւ արաբ ժողովուրդներու բարեկամութիւնը վկայակոչելէ աւելի կը բնորոշէ արձանագրող կողմի պետական այրերուն՝ հայկական հարցին եւ ի մասնաւորի Հայոց ցեղասպանութեան վերաբերեալ ոմանց անվախ, իսկ այլոց խուսանաւական կողմնորոշումը: Ստորեւ այդ հաւաքածոյն մէկ քանին:

«Ա.»

1) «Հայաստանի եղբայրական ժողովուրդին կը մաղթեմ խաղաղութիւն, կայունութիւն եւ բարգաւաճում: Գոհ մնացի այս գեղեցիկ երկիրը այցելելով: Ամէն ինչ, որ տեսայ այստեղ, Հայաստանի մէջ, պիտի փոխանցեմ ձեզիպտոսի ժողովուրդին»:

Դեսպան Մահաբաբ Բաքարաբ, Եգիպտոսի Արաբական Հանրապետութեան արտաքին գործերու փոխնախարար, 19 Մարտ 2001:

2) «Սա ժողովուրդներու ազատութեան եւ անկախութեան պայքարի համար տեսարան մըն է: Սա հայ ժողովուրդին կողմէ յարգանքի տուրքի եւս մէկ տեսարան է, ուր պատմութիւնը կ'ապացուցէ, որ ազատութեան եւ կեանքի համար պայքարող ժողովուրդները չեն կրնար մեռնիլ: Նահատակներ տուած ազգը չի կրնար մեռնիլ, քանի որ նահատակութիւնը անմահութեան ճանապարհն է»:

Սուրիոյ Արաբական Հանրապետութեան մշակոյթի նախարար, դոկտ. Մահա Բանուբ, 4 Սեպտեմբեր 2000:

3) «Այն ժողովուրդը, որ իր պատմութիւնը զոհողութիւններով գրած է, ունի խոր պատգամ՝ դատարկութեան եւ տագնապի մէջ մարդկութիւն որոնելով: Իր պայծառ ներկան հաստատելու համար...: Ան պատգամը ստացած է իր ապրելու կամքէն: Սա է անոր ուժը եւ, հետեւաբար, ան կը մնայ»:

Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ զօրավար Էմիլ Լահուտի կողմէ, 2 Մայիս 2001:

Պատուիրակութեան մաս կը կազմէին փոխվարչապետ Իսամ Ֆարեսը, երիտասարդութեան եւ մարմնակրթութեան նախարար Սեպուհ Յովնանեանը եւ այլք:

4) «Ամենաողորմած Աստուծոյ անունով: Այցելեցինք պատերազմի զոհերու գերեզմանատուն եւ թանգարան եւ նկատեցինք այդ պատերազմներուն արտայայտիչ նկարները:

Անհրաժեշտ է ներել ու պառակտունը մերժել եւ ժողովուրդներու միջեւ եղբայրութիւն հաստատել, ինչքան ալ մտածողութեան կամ քաղաքակրթութեան տարակարծութիւններ ըլլան: Ողորմութիւն կ'աղերսենք այդ հոգիներուն համար եւ թող անոնց ճամբան դէպի դրախտ ըլլայ»:

Շէյխ դոկտ. Սուլթան Պըն Մոհամմատ Ալ Քասիմի, Շարժայի կառավարիչ, 20 Սեպտեմբեր 2005:

5) «Ամենաողորմած Աստուծոյ անունով: Մենք դիտեցինք այն նկարները, որոնք անցեալ դարաշրջաններու հայ ժողովուրդի տառապանքը, արհաւիրքներն ու պատուհասները կը ներկայացնեն, սակայն այն չի խանգարեր հայերուն եւ հայ ժողովուրդին իրենց հինաւուրց պետութիւնն ու քաղաքակրթ մշակութային ժառանգութիւնը վերականգնելու: Շնորհակալութիւն»:

Մուսուլի համալսարանի նախագահ (Իրաք), դոկտոր Ապու Սալիտ Ալ-Տիուաժի, 29 Նոյեմբեր 2006:

6) «Ձոհուեցան, որ Հայաստանը յարութիւն առնէ, նահատակները վկայեն են»:

Լիբանանի խորհրդարանական պատուիրակութիւն, Նեպիհ Պըրրի, Մոհամմատ Ռաստ, Արթուր Նազարեան, 30 Դեկտեմբեր 2011:

7) «Չմայած Լիբանանի մէջ իմ հայ ընկերները կը պատմին այս մասին, սակայն ինչ որ այսօր տեսայ ցնցեց զիս: Դաժանութիւններուն մակարդակը անէնուր է, սա ամօթալի է: Ապագայ սերունդը պէտք է դատեր քաղէ եւ չթողարտէ, որ մտան վարչակարգերը կատարեն այս յանցագործութիւնները, մինչ աշխարհը կը դիտէ: Կ'աղօթեմ որբացեալներուն համար, կը զօրակցեմ հայ ժողովուրդին»:

Պիլալ Համատ, Պէրուի քաղաքապետ, 22 Ապրիլ 2012:

8) «Ամենաողորմած Աստուծոյ անունով: Այն պահուն, երբ մարդը ցաւ ու սպանութիւն կը տեսնէ, մարդուն ձեռքը կը բարձրանայ մարդուն վնասելու համար,

պէտք է հակնալ, որ երկնային օրէնքներն են որ պիտի խանգարեն այս չարքն ու սպանութիւնը: Իսլամութիւնը, քրիստոնէութիւնը եւ Աբրահամի օրէնքը մարդը վերածեցին առաջին սրբութիւնը, ուստի մեղանշում է անոր արեան դաչիլը, մեղանշում է անոր հարստութեան դաչիլը, եւ մեղանշում է անոր պատիւին դաչիլը... իսկ հայ նահատակները օրինակ են այն անարդարութեան, որ կատարուած է քաղաքական գործիչներու կողմէ պատմութեան էջերուն մէջ: Այսօր բոլորիս պարտքն է մեր երեխաներուն սորվեցնել, թէ ինչպէս կարելի է խաղաղութիւն հաստատել սիրով, հաւատքով, խաղաղութեամբ: Կը ցաւակցեմ բարեկամ հայ ժողովուրդին, եւ թող անոնք վերստին ոտքի կանգնին, յատկապէս արաբ եւ սուրիացի ժողովուրդին հետ, կանխելու անարդարութիւնն ու սպանութիւնը: Աստուած պահապան ըլլայ մեզի եւ մեր ամբողջ երկրին»:

Ահմատ Պատր ալ-Տիմ Հասուն, Սուրիոյ մուֆթի, 3 Սեպտեմբեր 2006:

9) «Ես տխուր եմ ու խորապէս կը ցաւեմ այն դաժան վերաբերմունքին համար, որուն ենթարկուած է Հայաստանի անմեղ ժողովուրդը, երբ երկրի վրայ մարդկային ցեղը չ'ենթարկուիր ու չի յարգեր երկնային օրէնքներն ու արժեքները: Ես կը վերահաստատեմ իմ յարգանքն ու երախտագիտութիւնը արժանապատիւ կեանքի համար պայքարող այս ժողովուրդին հանդէպ»:

Դոկտ. Հարեպ Սայիտ Ալ Ամիմի, Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններու Հաշուապահական դիւանի նախագահ, 7 Մայիս 2013:

10) «Ամենաողորմած Աստուծոյ անունով: Մենք այցելեցինք թանգարան եւ դէմ ենք որեւէ բռնութեան, որ կ'իրականացուի որեւէ ժողովուրդի կողմէ խաղաղ բնակչութեան նկատմամբ, ու մենք բնաւ չենք ընդունիր այդ ճշմունքը: Մենք շնորհակալութիւն կը յայտնենք Հայաստանի կառավարութեան այս հրաշալի թանգարանին համար, որ նախորդ դարերուն հայ ժողովուրդի նկատմամբ տեղի ունեցած բոլոր ճշմունքներուն մասին յստակ պատկերացում կու տայ»:

Պահրէյի խորհրդարանական պատուիրակութեան եւ հայկական բարեկամութեան երեսփոխանական խումբի ղեկավար, Հասան Իստ Պուխամաս, 3 Փետրուար 2013:

11) Բարեկամ հայ ժողովուրդի 1915 թուականին պատուհասած կոտորածին նուիրուած յուշարձանի եւ թանգարանի այցելութեամբ մենք ամենայն ակնածանքով ու յարգանքով կանգնեցանք այն հերոսներուն առջեւ, որոնք քաջութեամբ ու հերոսութեամբ դիմագրաւեցին մահը, որոնք թոռներն ու զաւակները արբեցան անմահացնելու համար անոնց արիւթիւնն ու պայքարը:

Արաբ ժողովուրդը, որ նոյնպէս զաղութատիրութենէ շատ տուժած է, ամենայն յարգանքով եւ ակնածանքով կը յիշէ արիւնալի ցեղասպանութեան յիշատակը եւ մինչ այժմ կը յիշէ կառն սիրոնիստներու կողմէ մեր հերոս ժողովուրդին նկատմամբ կազմակերպուած բնաջնջումը Կոլանի, հարաւային Լիբանանի, Արեւմտեան ափի եւ Կազայի հատուածի արաբական գրաւեալ տարածքներուն վրայ: Ամենայն յարգանքով մենք կը խոնարհինք բարեկամ հայ ժողովուրդի նահատակներու յիշատակին առջեւ, կ'ողջունենք անոնց անասանութիւնն ու յաղթանակը եւ միասին պիտի աշխատինք ազատագրելու իւրաքանչիւր անարդարութենէն ու ճշմունքն»:

Սուրիոյ ժողովրդական խորհուրդի պատուիրակութիւն, Ապու էլ Քասիմի Քատուրա, 16 Յուլիս 2001:

12) «Ամոնք որոնք կը կանգնին այս յուշանախարհին առջեւ, կ'արձագանգեն պայքարով ու զոհաբերութեամբ լի փառասեղ պատմութիւն մը, վկայակոչելով Հայաստանի հպարտութիւն պատճառող նուաճումները: Կը մաղթեմ, որ Հայաստանը իր յարատեւ ջանքերուն շնորհիւ յաջողի դառնալ այնպիսի երկիր մը, որուն համար պայքարեցան անոր որդիները, ուր ապահովուած ըլլայ բարեկամ հայ ժողովուրդին լիարժեք ինքնիշխանութիւնը, կայունութիւնը, յառաջընթացը եւ բարգաւաճումը»:

Զօրավար Միշէլ Սըլէյման, Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ, 9 Դեկտեմբեր 2011:

Կազմակերպութեամբ Ս.Դ.Հ.Կ. «Աղասի» եւ «Ժիրայր Մուրատ» մասնաճիւղերու

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ 110-ԱՄԵԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան Կուսակցութեան Լիբանանի շրջանի վարիչ մարմինի, կազմակերպութեամբ Ս.Դ.Հ.Կ. «Աղասի» եւ «Ժիրայր Մուրատ» մասնաճիւղերու վարչութեանց, երկուշաբթի, 21 Ապրիլ 2025-ի երեկոյեան, Ժաթալի «Արարատեան» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ապրիլեան Ոգեկոչում: Հանդիսութեան ներկայ գտնուեցան Ս.Դ.Հ.Կ.-ի Լիբանանի շրջանի վարիչ մարմնի

ատենապետ ընկ. Վահիկ Տազեան եւ անդամներ, Հ.Մ.Ս.-ի Կեդրոնական վարչութեան ատենապետը եւ Հ.Մ.Ս.-ի մասնաճիւղերու ատենապետներ եւ անդամներ, Ս.Դ.Հ.Կ.-ի հովանաւորութիւնը վայելող միութիւններու ատենապետներ, շրջանի հոգեւոր հովիւներ, պաշտօնական հիւրեր եւ հայորդիներու հոծ բազմութիւն մը:

Հանդիսութիւնը սկսաւ Լիբանանի, Հայաստանի եւ Ս.Դ.Հ.Կ.-ի քայլերգներով Հ.Մ.Ս.-ի փողերախումբին կատարողութեամբ: Օրուան հանդիսավարը հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոռնկայս յարգելու մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու, ինչպէս նաեւ նորոգ վախճանեալ Սրբազան Քահանայապետ՝ Ֆրանչիսկոս պապին յիշատակը: Ապա բացման խօսքով հանդէս եկաւ ընկ. Կարօ Պարսիսեան. ան մշտեց 110 տարի անց մեր դատին արդարացիութիւնը, ընդգծելով, որ «մինչ օրս ոճիրը կը շարունակուի տարբեր դրսեւորումներով: 2023 թուականին արցախեան հողերէն մեր ժողովուրդին բռնի տեղահանումը ցոյց տուաւ որ Հայոց ցեղասպանութիւնը դեռ չ'է աւարտած»: Ան դիտել տուաւ, թէ Թուրքիան եւ Ատրպէյճանը, մերժելով պատմական ճշմարտութիւնը, անպատիժ կը գործեն նոյն ազգայնամոլ եւ ցեղապաշտ քաղաքականութիւնը, նոյն ոգին որ 1915 թուականին տարհանեց եւ կոտորեց հայութիւնը:

Եզրափակելով իր խօսքը, ընկ. Պարսիսեան յոյս յայտնեց որ միակ ուժը հայ երիտասարդութեան միասնական ըլլալն է, եւ որպէս նոր սերունդ ունինք սրբազան պարտականութիւն պարեցնելու մեր պատմական յիշողութիւնները, վերապրելու մեր իրաւունքները եւ շարունակելու անխնայ պայքարը արդարութեան ճանաչման եւ հատուցուման համար:

Գեղարուեստական յայտագրով իրենց մասնակցութիւն բերին Հ.Մ.Ս.-Պէրուի սկաւտական կազմը: Արեւուշ Փաթիլ Փափագեան խոր ապրումով ասմունքեց «Քիչ ենք, բայց հայ ենք», Պարոյր Սեւակի քերթուածը: Խումբ մը սկաւտներ եւ արեւունշներ ներկայացուցին Ցեղասպանութեան նուիրուած

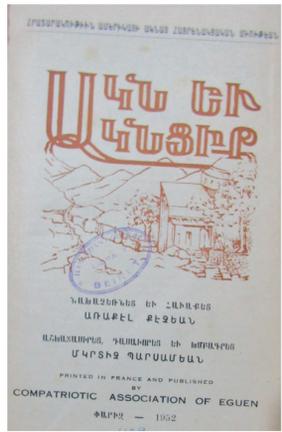
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ - 110

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄԱԳԻՐՔԵՐԸ

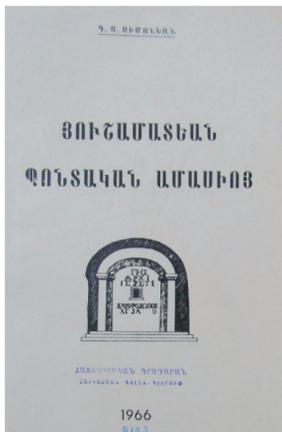
Հայրենակցական միութիւնները գլխաւորաբար ցեղասպանութեան ծնունդ են: Պայեճական դարաւոր հողէն տեղահանուած եւ Ափիւռքի զանազան երկիրներ ապաստանած հայ ժողովուրդի բեկորները համախմբելու, կազմակերպելու եւ վերստին պատուաբեր կեանքի վերակոչելու

ազգային եւ եկեղեցական աշխատանքներուն մէջ, հայրենակցական միութիւնները բերած են իրենց սփիւռքաշէն գործուն մասնակցութիւնը: Պայեճական երկիրն շունչն ու ոգին, բարքերն ու աւանդութիւնները տարածելու նուիրական պարտականութեան մղումով, գրեթէ բոլոր հայրենակցական միութիւնները հրատարակեցին իրենց պատմագիրքը, յուշամատենանը: Յարմար նկատեցինք այդ մատենաներէն որոշ թիւ մը ներկայացնել Հայոց ցեղասպանութեան 110-ամեակին նուիրուած «Արարատ»ի էջերուն վրայ՝ լուսանկարներու շարուածքով, յուսալով որ մնացեալները կը ծանօթացնենք յարմարագոյն առիթով:

«Ա.»

Ակն եւ Ակնցիք

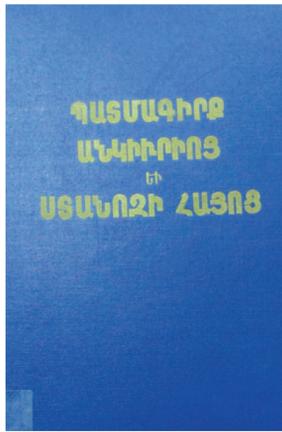
Ամասիա

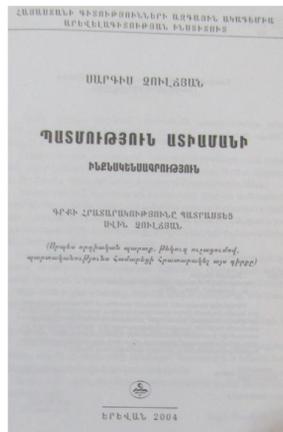
Ամիտա

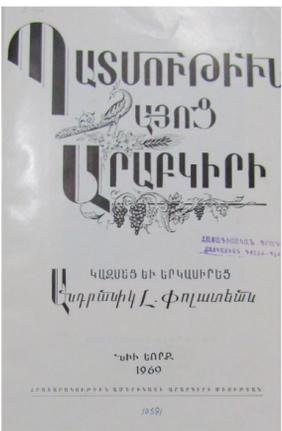
Այնթապ

Անկիրիա եւ Ստանոլ

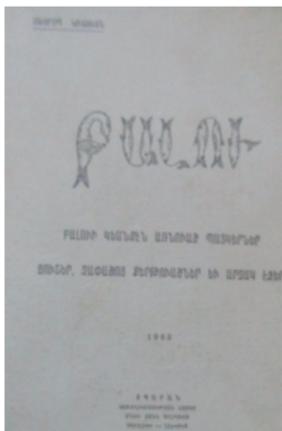
Ատիաման

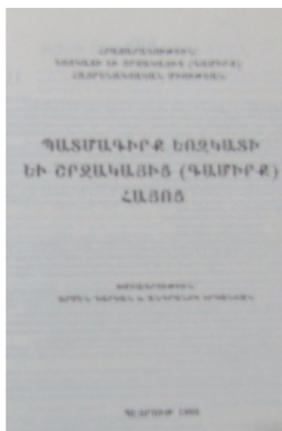
Արարկիր

Բալահովիտ

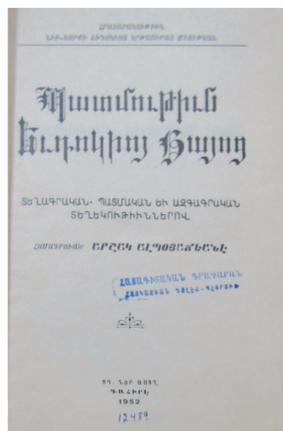
Բալու

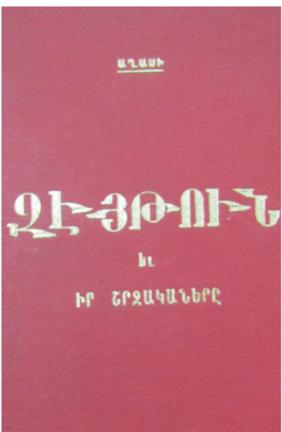
Եղղատ

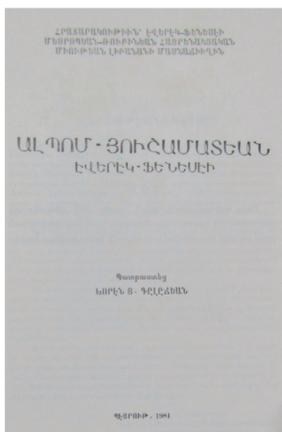
Երզնկա

Երկիկա

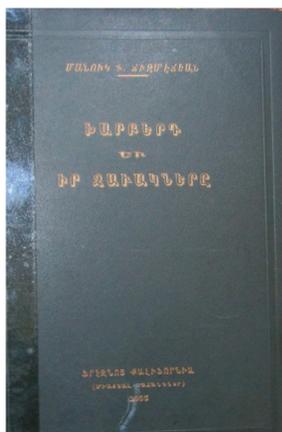
Զէյթուն

Էփրեկ-Ֆենեստ

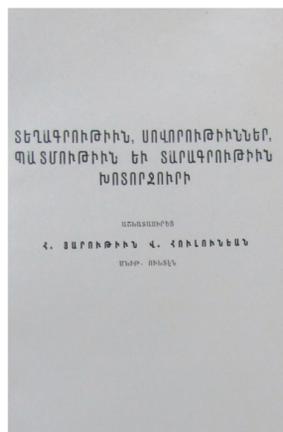
Թոնարգա

Խարբերիք

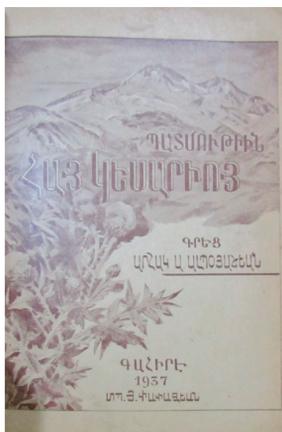
Խնուս

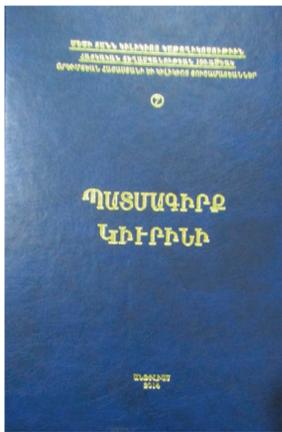
Խոտորջուր

Կարին

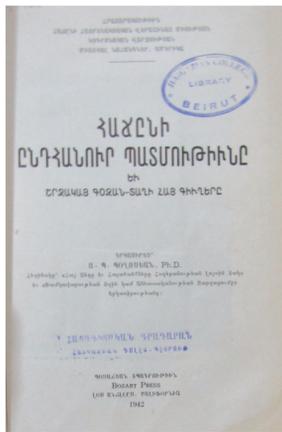
Կեսարիա

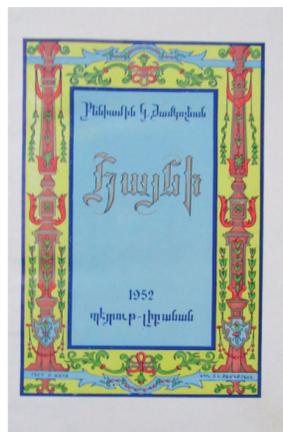
Կիրին

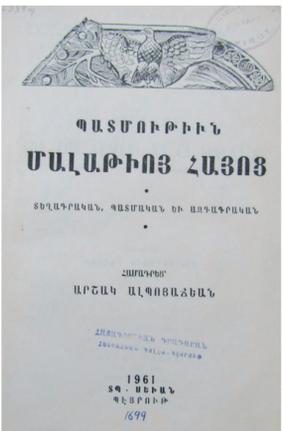
Կուտինա

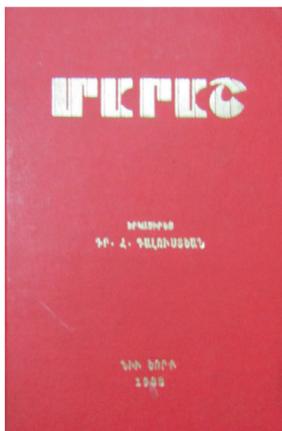
Հաճըն

Հայնի

Մալաթիա

Մարաշ

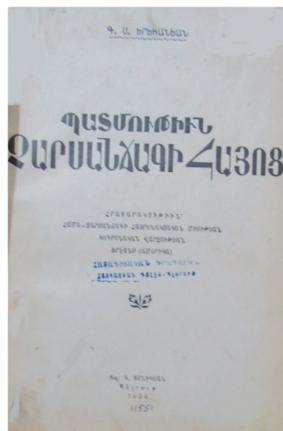
Մուսա Լեռ

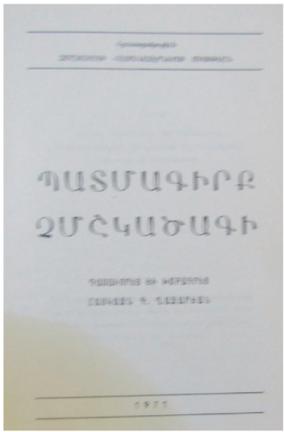
Շապին Գարաիսար

Ուրֆա

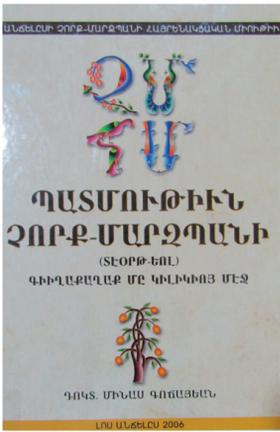
Զարսանճագ

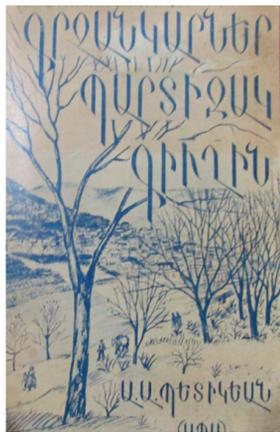
Չնշկածագ

Չնքուշ

Չորք-Մարզապան

Պարտիզակ

Սեբաստիա

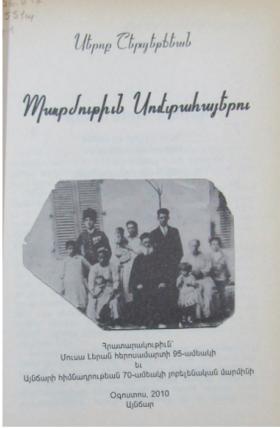
Սեներակ

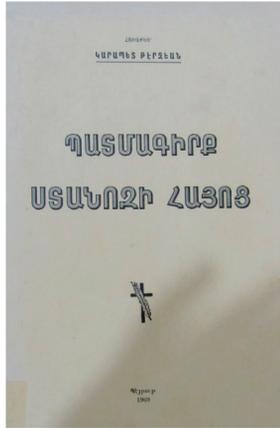
Սիս

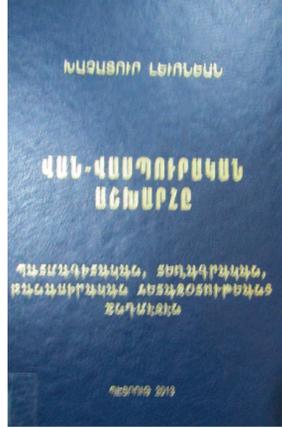
Սիվրի Գիսար

Սուեռիա

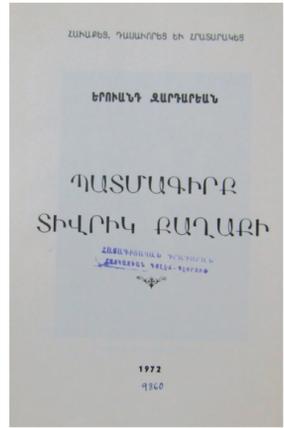
Ստանոգ

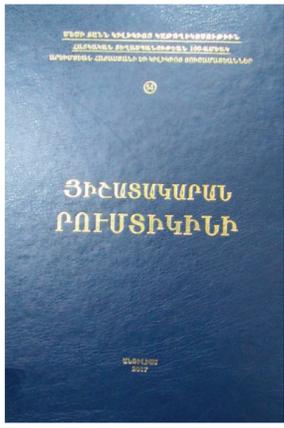
Վան-Վասպուրական

Տարոն

Տիվրիկ

Բունտիկին

Քիլիս

ՈՉ ԾԱՐՈՒՆԱԿՈՒՈՂ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱԳ
ՍՐԲՈՅ ՆԱՀԱՏԱԿԱՅ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ
ՄԱՏՈՒՈՒՆ ԱՌՋԵՒ ԲԱՐԵՆՍՈՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳ ԵՒ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱՊՐԻԼ 24-ԵԱՆ ՊԱՏԳԱՍ
24 ԱՊՐԻԼ | ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ԺԱՄԸ 10:00
ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԱՅՐԱԿԱՆԸ

ՀԱՍԱ-ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՀՍԿՈՒՄ
24 ԱՊՐԻԼ | ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 8:00
ՊԻԶՄԱՅԱՅԻ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ 110-ԱՄԵԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Շարունակուած էջ 11-էն

թատրոն մը, ապա գաղութի մէջ հայրենասիրական երգերու ծանօթ մեկնաբան Կասիա Շատարեւեան մեներգեց «Տուն իմ հայրենի» երգը, իսկ արեւուշները ներկայացուցին հայկական «Տիլ Եաման» պարը:

Ս.Գ.Յ.Կ. Լիբանանի շրջանի Վարիչ մարմինի խօսքը արտասանեց ընկեր Տիգրան Սիիրանեան: Ան ներկաներուն ամփոփ էլ բովանդակալից ձեւով ներկայացուց պատմականը, հաստատելով որ Օսմանեան իշխանութեան այդ արարքը այսօրուայ իրաւական չափանիշերով անբողոքութեամբ կը համապատասխանէ ցեղային բնաջնջման ոճիւրներուն եւ, անտարակոյս, ցեղասպանութիւն մըն է ուղղուած հայ ժողովուրդին: Ան աւելցուց՝ ըսելով. «այնքան ատեն որ Հայոց ցեղասպանութիւնը չէ արժանացած համաշխարհային ընտանիքի անբողոքական իրաւական զննատուումի եւ դատաւարտումի, կը մնայ ամօթի խարան այն պետութիւններու ճակտին, որոնք քաղաքական կամ այլ շահերէ մեկնած, կը խուսափին ճանջնալէ ցեղասպանութիւնը ու դատաւարտել թուրքի պետութիւնը անոր իրաւական նախորդին կողմէ կատարուած յանցագործութեան համար»: Եզրակացնելով իր ելոյթը, ընկ. Սիիրանեան ակնարկ մը տուաւ ըսելով. «Նայեցէք եւ տեսէք ինչ կատարուեցաւ Լեռնային Ղարաբաղի մէջ, հայաբնակ Արցախը ժամանակակից աշխարհի աչքերուն առջեւ անբողոքութեամբ

պատմականով մը տեսերիզի ուղեկցութեամբ, ներկաներուն ապրեցնելով 110 տարի առաջ մեր նախահայրերու ունեցած տառապալից վիճակը, սկսելով 1914 հայկական բարեկարգումներն, Սեւրի, Արցախի Հանրապետութեան հռչակումն, Հայաստանի առաջին Հանրապետութեան տարածքի Հայկական Լեռնաշխարհի մէկ-վեցերորդ ընդգրկելն եւ ապա հասնելով Հայաստանի խորհրդայնացման օրերուն այդ տարածքի կրճատումին: Ան իր պատրաստած հետաքրքրական աշխատասիրութեամբ ներկայացուց հայ ժողովուրդի անցեալն ու

ներկան, դիտել տալով որ «վերջին 150 ամեակի հայութեան կրճատագործումներէն ամենաշատը արեւելի քան 500 տարի օսմանեան բնակարանեան տակ ձմուրելով համդերձ, 1915-ին յաջողած էինք յառաջացնել արեւելի քան 2000 դպրոց եւ քոլէճ հաշուող արեւմտահայ կրթական ցանց մը, 1923-էն ետք Թուրքիան, որդեգրելով մշակութային ցեղասպանութիւններու շարքը, նաեւ արտաքսեց հայութեան մնացորդացը պատմական հողերէն, արեւելի ճնշումներ գործադրեց պոլսահայութիւնը նսեմացնելու, իսկ այսօր Ատրպէյճանի հետ անցած է լայնածիր համակարգուած հակահայ մոր քաղաքականութեան: «Ի դէպ», ըսաւ դոկտորը, «եթէ երիտթուրքերը փոխարինելով Սուլթան Համիտը շարունակեցին անոր հայութիւնը բնաջնջելու քաղաքականութիւնը եւ եթէ Սուլթան Բեմալը, փոխարինելով երիտթուրքերը, շարունակեց անոնց հայաջինջ քաղաքականութիւնը, ապա Ատրպէյճանն այսօր կը փոխարինէ Թուրքիոյ անցեալի ու ներկայի արհնկազակ ղեկավարութիւններուն

քաղաքականութիւնը: Ահա այս համապատկերին դիմաց ի՞նչ ընեն ես, ի՞նչ ընեն դուն, ի՞նչ ընենք մենք այսօր», հարց տուաւ բանախօսը ներկաներուն:

Հայոց ցեղասպանութեան 110-ամեակին առիթով, յարգելի բանախօսը իր ելոյթի վերջին բաժնին մէջ անդրադարձաւ նաեւ Կազայի մէջ եղած վայրագ եւ անմարդկային ոճիւրներու շարունակականութեան: Դոկտորը իր ելոյթը եզրափակելով՝ հաւաստիացուց, թէ Հայոց ցեղասպանութեան փորձառութիւնը ինքնահաստատման ճիգ է, ուժ է ազնուութեան, խաղաղ ու ստեղծագործ գոյակցութեան, անով լուսաւորուիլը մարդկութեան ու ազգային անցեալի արժեանքակարգերուն շարունակականութիւնն է, աւելցնելով թէ «Հայոց ցեղասպանութիւնը իմ,

քու եւ բոլորիս անտարելի էութեան բաղկացուցիչն է», ու «Հայոց ցեղասպանութեան այս 110-րդ տարելիցը թող հանդիսանայ այն կամը, ղողանը, մոր յանձնառութեամբ, մտորողուած մտահորդունով, ցեղասպանուած իր նախնիներուն հետ փոխակերպուած երթի ելած հայութեան»:

Տօներեան-Աւագեան «Լարային քառեակ»ը իր մասնակցութիւնը բերաւ ձեռնարկին՝ նուագելով օրուան պատշաճ կատարումներ:

Կրկին անգամ բեմ բարձրացաւ Կասիա Շատարեւեան ու մեկնաբանեց «Կռունկ գնա» եւ «Ախ տունս, տունս» երգերը:

Ձեռնարկի աւարտին Ռքմէլի Սուրբ Յարութիւն Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ արք. Տ. Ղեւոնդ քինյ. Լոշխաճեան փոխանցեց իր սրտի գոտեպնդիչ խօսքը: Ապա իր պահպանիչ աղօթքով եւ «Սարդարապատ»ի յաղթերգի ունկնդրութեամբ վերջ գտաւ ոգեկոչման հանդիսութիւնը:

ԹՊԹԱԿԻՑ

ԱՌՆ. «ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԵՐԿՐԻ ՄԷՋ Է»

Հանրապետության նախագահ ժող. Լուսնյանը, որ աշխարհով մեկ տարածված լիբանանցիները ստեղծագործ են և կը համարվեն Լիբանանի հարստությանը: Անոր համաձայն, արտերկրի լիբանանցիները մեծապես օժանդակած են Լիբանանի և այլ երկիրներու միջև երկկողմանի յարաբերու-

թիւններ մշակելու ջանքերուն: «Լիբանան այսօր կարիք ունի ծեփ և պետութեան պարտականութիւնն է ապահովել կայունութիւն, որպէս զուր ցնցարտութիւն ունենալ ներդրումներ իրականացնելու Լիբանանի մէջ կամ վերադառնալու հայրենիք», ըսաւ նախագահ Աուսն, Պապատայի պալատին մէջ ընդունած դեղագործներու պատուիրակութեան մը հետ տեսակցութեան ընթացքին:

ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՅՈՒՄԻ ՅԱԽԵԼԵԱԼ ԳՈՒՄԱՐ

Ելեմուտքի նախարար Եասին Ժապր երէկ յայտնեց, թէ Լիբանան ստացած է Միջազգային դրամատան սկզբունքային համաձայնութիւնը՝ վերակառուցումի յատկացուելիք վարկին

գումարը 250 միլիոն տոլարէն 400-ի բարձրացնելու մասին: Նշեալ գումարը պիտի յատկացուի պատերազմին հետեւանքով կործանուած շրջանները վերակառուցելու ջանքերուն:

ԱՊՊԱՍԻ ԱՆՆԱԽԱԴԵՊ ԲՈՆԿՈՒՄԸ

Ներպաղեստինեան տարակարծութիւնները մեծապես սրող յայտարարութեամբ մը, Պաղեստինի նախագահ Մահմուտ Ապպէս երէկ Համաս շարժումը անբաստանեց պաղեստինեան դատին վնաս պատճառելու մէջ: Կարծիք յայտնելով, որ Համասը պատասխանատու է Կազայի մէջ շարունակուող կոտորածներուն, Ապպաս ըսաւ. «Մեր ժողովուրդի հարիրաւոր

զաւակներ կը զոհուին ամէն օր, որովհետեւ Համաս կը մերժէ յանձնել իսրայէլացի պատանդները», ըսաւ նախագահը, ապա անարգալից բառերով յարձակում գործեց շարժումին վրայ, պահանջելով ազատ արձակել պատանդները, որպէսզի Իսրայէլ չունենայ յարձակումները շարունակելու պատրուակ մը: Ապպասի խօսքով, Համաս պէտք է հեռանայ Կազայի իշխանութենէն և յանձնէ զէնքը՝ դառնալով քաղաքական կուսակցութիւն մը: Համաս և պաղեստինեան այլ կազմակերպութիւններ խստի դատապարտեցին նախագահին յայտարարութիւնները:

ԹՐԱՓ ԿԸ ՀՆԱԴԱՐՏԻ

Միացեալ Նահանգներու նախագահ Տոնըլտ Թրամի երէկ անկալեց Չինաստանի հետ առեւտրական արդար համաձայնագրի մը ստորագրումը: Ան անդրադարձաւ նաեւ ռուս-ուրբանական պատերազմին, վերստին քննադատելով Ուքրաինայի նախագահ Վոլոտիմիր Զելենսքիի կեցուածքները: «Զելենսքի կրնայ երեք տարի եւս պատերազմիլ և կորսնցնել ամբողջ երկիրը», ըսաւ Թրամի և քննադատեց Ղրիմի Ռուսիոյ բռնակցումը դատապարտող Զելենսքիի յայտարարութիւնը: «Եթէ Զելենսքի կ'ուզէր Ղրիմը, ապա ինչու 11 տարի առաջ

«ԵՍ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՅԱՂԹԵՑԻ»

Շարունակուած էջ 15-էն

շինել: Իր յաղթանակը իր մահէն ետք վերջացաւ: Քրիստոս յաղթեց աշխարհին և Նորը շինեց: Իր յաղթանակը իր մահէն ետք կերտեց, շինեց ու տակաւին կը շարունակէ կերտել Նորը: Աղեքսանտրի յաղթանակը ուժ էր, որ մարդուն կողմէ ստեղծուած էր: Այս ուժը չդիմացաւ: Քրիստոսի յաղթանակը Շնորհք է՝ Աստուծոյ կողմէ ստեղծուած, որ կը շարունակուի տակաւին:

Մեծն Աղեքսանտրի արձանին նայելով շարունակեցի դիտել աշխարհը իր ներկայ վիճակին ընդմէջէն: Պատմութիւնը ինչքան ինքզինք կը կրկնէ: Աշխարհ տակաւին կը շարունակէ յենիլ իր մարդկային ուժին վրայ: Աշխարհը այսօր կը շարունակէ իր խօլ արշաւը՝ յաղթելու և կլանելու աշխարհը, ինչ՝ ինքզինքը, իր ստեղծած մարդկային ուժովը:

Արդիւնքը: Մեր մարդկային կեանքերը կը շարունակեն գլորուիլ պատերազմներու, նախճիրներու, տեղահանութիւններու, անիրաւութիւններու ու շատ անելիին մէջ: Բայց այդ ե՞րբ է, որ աշխարհ անելի լաւ տեղ մը պիտի ըլլայ ապրելու: Բայց պիտի ըլլա՞յ արդեօք:

Այո՛, կրնայ ըլլալ: Եթէ իւրաքանչիւրս և բոլորս յենինք Աստուծոյ ստեղծած Շնորհքի ուժին վրայ, երբ ան Նորը շինեց իր մահով և յարութեամբ: Նորը որ Բարին է և որ կը ստեղծէ Նոր Բարիները:

Քրիստոս աշխարհին յաղթեց: Ան յաղթեց, որովհետեւ Նոր Կեանքը շինեց: Այս Նորը բոլորին համար է: Այս Նոր Կեանքը ամուր է, քանի Քրիստոս ստեղծեց զայն խաչին վրայ իր մահուամբ և յարութեամբ: Այս այն յարութիւնն է որ Օրինեալ է:

Քրիստոս Յարեալ իր մենելոց: Օրինեալ է Յարութիւնը Քրիստոսի:

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԹՈՒԱՅԻՆ ՊԱՀՈՑԻ (HU REPOSITORY) ՆԵՐԿԱՅԱՅՈՒՄ

Պահոցը կ'ընդգրկէ՝

«Հայկազեան» հայագիտական հանդէսի հատորներ և յօդուածներ (1970-2024)

Հայկազեան համալսարանի հրատարակչական գիրքեր

Մագիստրոսական աւարտաճառեր

Բոլոր նիւթերը ստացած են DOI միջազգային թուային նշանականացուցիչ

Տեղի կ'ունենայ Երկուշաբթի, 28 Ապրիլ 2025-ի յետմիջօրէի ժամը 2-ին

Հայկազեան համալսարանի Տէրեան հայագիտական գրադարանին մէջ, Քանթարի, Պէյրութ:

ՀՐԱԵՐ

Կազմակերպութեամբ՝

Ս. Դ. Հ. Կ. Սապահ Գիւլ և Փարամազ Մասնաճիւղերու Վարչութիւններուն

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ Նուիրուած՝

Հայոց Ցեղասպանութեան 110-րդ ամեակին

Տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, 24 Ապրիլ 2025-ի երեկոյեան, ժամը 7:30-ին, Հ.Ս.Ս. Մասիսի ակումբին առջեւ:

զայն յանձնեց Ռուսիոյ, առանց մէկ փամփուշտ իսկ արձակելու», հարց տուաւ ամերիկացի նախագահը:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԱՅՍՕՐ

24 Ապրիլ 2025: Տարուան 114-րդ օրն է: 2025-ի աւարտին կը մնայ 251 օր:

Դէպքեր-ուօնք

1915 - Հայոց Ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակի օր: Խորհրդային Հայաստանի մէջ ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակի օրը առաջին անգամ պետական մակարդակով մշուած է 1965-ի Ապրիլ 24-ին Հայոց Ցեղասպանութեան 50-ամեայ տարելիցին:

775 - Արձնիի ճակատամարտը: 1953 - Անգլիոյ վարչապետ Ուինսթըն Չըրչիլ ասպետի կոչում կը ստանայ Էլիզապէթ Բ. թագուհիին:

1967 - Ռուս տիեզերագնաց Վլատիմիր Քոմարոֆ կը զոհուի անկարգելի խանգարման պատճառով:

1970 - Չինաստան կ'արձակէ իր առաջին արհեստական արբանեակը:

2003 - Փարիզի մէջ կը տեղադրուի քանդակագործ Դաւիթ Երեւանցիի պատրաստած Կոմիտասի 4 մետրոց պրոնզէ արձանը:

1949 - Խորհրդային ուժերը կը գրաւեն Չինաստանի մայրաքաղաք Նանքինը:

2003 - Իրաքի փոխվարչապետ Թարեք Ազիզ Պաղատատի մէջ կը յանձնուի ԱՄՆ զօրքերուն:

Ծնունդներ

1932 - Վլատիմիր Նիքոլայի Ենկիպարեան, նշանաւոր բռնցքամարտիկ, Մելպորնի ողիմպիական խաղերու ակոյեան (մինչեւ 63,5 քլ քաշային կարգ), Եւրոպայի եռակի և ԽՍՀՄ բազմակի ակոյեան:

1993 - Էշլին Ռէյ Ուիլսոն, (առաւել յայտնի՝ «Էշ») (Ashe) բեմական անուամբ), ամերիկացի երգչուհի և երգահան:

1902 - Դարիա (Դարուի) Գրիգորի Կամսարական, հայ ֆրանսագիր վիպասանուհի, քանդակագործ:

1945 - Նուրիճա Մաթոսեան, ծագումով հայ բրիտանակապարացի գրող, դերասանուհի, հաղորդավար և իրաւապաշտպան:

1934 - Շեռլի Մաքլէյն, ամերիկացի դերասանուհի:

1934 - Դեմիտրի Արամի Մամեան, Հայաստանի ժողովրդական նկարիչ:

1934 - Արփիմէ Փեիլիվանեան, երգչուհի, դաշնակահարուհի: Ծնած է Լիբանան: Քաղաքացիական պատերազմի ժամանակ տեղափոխուած է ԱՄՆ:

Մահեր

1959 - Յակոբ Կարապետի Կոճոյեան, նկարիչ, մանկավարժ, ՀԽՍՀ ժողովրդական նկարիչ, գեղարուեստի և կրահիքի վարպետ:

2014 - Կոնստանդին Աղապարոնի Օրբելեան, խորհրդային դաշնակախար, խմբավար, երգահան: ՀԽՍՀ և ԽՍՀՄ ժողովրդական արուեստագետ:

2011 - Սեւակ Շահին Պալըքճը, հայկական ծագումով թրքական բանակային ծառայող: Նեմգաբար սպանուեցաւ Հայոց Ցեղասպանութեան 96-րդ տարելիցին օրը՝ զինուորական ծառայութեան ընթացքին թուրք Քըլուանճ Աղաօլուի կողմէ:

1982 - Ալեքսէ Գուրգէնի Հեքիմեան, երգահան: Տաղստանի և ՀԽՍՀ արուեստներու վաստակաւոր գործիչ:

2024 - Նիքոլայ Յովհաննէսի Յովհաննիսեան, պատմաբան, արեւելագէտ, պատմական գիտութիւններու դոկտոր-փրոֆեսոր:

ԵՂԱՆԱԿԸ ԱՅՍՕՐ

Պէյրութ (ամպոտ) Ցերեկը 22/19՝ գիշերը՝ 74% տամուկ

Երեւան (թեթեւ անձրեւ) ցերեկը 22/14՝ գիշերը՝ 48% տամուկ

Հայկա (ամպոտ) ցերեկը 25/17՝ գիշերը՝ 45% տամուկ

Դամասկոս (ամպոտ) ցերեկը 29/13՝ գիշերը՝ 18% տամուկ

Տուսայ (արեւոտ) ցերեկը 33/24՝ գիշերը՝ 45% տամուկ

Լոս Անճելըս (ընդհ. ամպոտ) ցերեկը 19/13՝ գիշերը՝ 54% տամուկ

Սիտնի - վաղը (մասամբ ամպամած) ցերեկը 23/17՝ գիշերը՝ 76% տամուկ

Մոնթեվիտո - վաղը (մասամբ ամպամած) ցերեկը 23/17՝ գիշերը՝ 76% տամուկ

ARARAD DAILY NEWSPAPER

Tel.-Fax: 01-565599 | P.O.Box: 175275 Mar Mikhael Beirut | Lebanon | www.araraddaily.com email: araradoratert@gmail.com

ارارات جريدة سياسية يومية أرمينية تصدر عن شركة ماسبيير للحياة والشر (ش.م.م.)